

קונטרס

הבינני

פרשת צו - הגדול תש"פ

שנה ב' חוברת כ"ז

שיעורי

הרב שמעון שפיצער שליטיא
הנלמדים בבית המדרש 'בית אהרן'
רח' פחד יצחק 5, ביתר עילית ת"ו

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

A PROJECT OF

שמעו ותחי נפשכם!!

האזינו למאות שיעורים השווים לכל נפש
הנאמרים מדי יום ביומו בכל מקצועות התורה
והחסידות מסודרים להפליא ומלאים כל טוב

קול הבינני

בארה"ב

718-686-8300

ארץ ישראל

072-257-7726

להצטרף לקבלת השיעורים או החבורות

באימייל ולשלוח הערות:

info@lomdoschasidus.com

H0722577726@gmail.com

347.351.2400 / 053.311.0743

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

מפתח הענינים:

מדור אמונה ובטחון – שיעור מ"ה

האלוקים עשה שיראז מלפניו

תורת ה' תמימה משיבת נפש \ מי יתן לי אבר כיונה \ לפשוט עקמומית שבלב \ ובמורא גדול זו גילוי שכינה \ דברים קשים כגידים \ ונקדש בכבודי \ מורא מקדש \ אחרי הרעם יורד מטר \ הכנה לאהבה שאין לה גבול \ החושך שלפני האור \ בריאת החיידקים לשום מה? \ יורדי הים באניות \ אשרי אדם מפחד תמיד \ גר הייתי בארץ נכריה \ גרים ותושבים אתם עמדי \ ארץ יראה ושקטה \ קרבת אלוקים לי טוב \ פחד שיש עמו עלייה \

יום ג' פרשת צו – ו' ניסן ה'תש"פ

ישוב הדעת בצל הקורונה

התורה נקנית בישוב הדעת \ השקטת המחשבות \ קישור הראש למחשבה קדושה \ יתלה בביטול תורה \ עיקר הגלות הוא גלות הדעת \ קביעות המקום כעצה לישוב הדעת \ מן המצר קראתי י-ה \ המחר עדיין \ כי הרבית טובות אלי \ אין גאולה בלי גלות \ הדרך המצויה לסידור הארונות \

יום חמישי פרשת ויקרא – א' ניסן ה'תש"פ

כוחם של ימי ניסן לפעול בהם ישועות

חודש אשר ישועות בו מקיפות \ גאולת מצרים על סמך העתיד \ טובות העתיד ולא רעותיו \ בני ישראל טובים במהותם \ בריאת העולם על סמך העתיד \ חודש ניסן הוא למעלה מן הזמן \ זכות האבות מתעוררת בחודש ניסן \ תפילת הנשמות בחודש ניסן \ כל שנה שרשה בתחילתה \ מחבבין את הצרות \

סוד עבודת קרבן הפסח

כאשר זכינו לסדר אותו כן נזכה לעשותו \ תקוות ומאויית הנאמנים למלכות

\ יבנה המקדש עיר ציון תמלא \ יבכה וידאג על הריסת המזבח \ להעביר גלולים מן הארץ \ לפי שהוציא עצמו מן הכלל כפר בעיקר \ ליצנותא דעבודה זרה \ מסירות נפשם של יוצאי מצרים \ טמא לנפש או בדרך רחוקה \ בושת פנים לגן עדן \ צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם \ כי הכל הבל \ פלניא גזלנא הוא \

השתדלות וסייעתא דשמיא בקיום מצוות הפסח

הצדיק שהחליף את מצותיו עם יהודי פשוט \ מלאכת הצדיק שירדה לטמיון \ סימן שנשר מלמעלה \ הגאון שמאס במצותיו \ האיש שהיה לו סייעתא דשמיא \ לאוקמי גירסא סייעתא מן שמיא היא \ הרוחניים אינם חונים ברצונם אצל הגשמיים \ יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו \ לקחת מתנות באדם \ עד זקנה ושיבה אלוקים אל תעזבני \ מצוות הפסח זקוקות לסייעתא דשמיא \ לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה \ מצוות הפסח זקוקות למשנה זהירות \

נתינת קמחא דפסחא מהותה וגדרה

בני ישראל יוצאים ביד רמ"א \ נאה דורש ונאה מקיים \ ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגוף \ זקוקים לחצי השני \ חובה על בני העיר \ מנהג או חובה? \ תנאי בקיום מצות שמחה ביו"ט \ נפקא מינה להלכה \ מה יפו פעמיך בנעלים \ מחיטי דפסחא לקמחא דפסחא \ בפסח נידונין על התבואה \ האצלת אור הגאולה \

מדור הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי מרדכי מנעשכין זיע"א

מרדכי בן גיטל בלתי לה' לבדו \ רשפיו רשפי אש \ הממונה על מפתחות בית המקדש \ למען רבות מופתי \ הסיבה העיקרית לנסיעה אל הצדיק \ אמונה היא המשכה \ ישלח דברו וירפאם \ כוח הרב בתלמיד \ ישועה בקערת מים \ אם במחתרת ימצא הגנב \ עקימת שפתיים הוי מעשה \

לזכות אליעזר בן פיגא ומשפחתו

מדור אמונה ובטחון - שיעור מ"ה האלוקים עשה שיראו מלפניו

לראשונה במטוס, ובעוד המטוס מרחף בין שמים לארץ, הוא מתחיל להתנדנד פתאום אנה ואנה מחמת הרוחות הנושבות. מיד נתקף האיש בבהלה ותופס במשענת המושב שלפניו מרוב פחדו כי הנה המטוס מט ליפול ולהתרוסק. כשרואה אותו היושב לצדו שכבר התרגל לנסוע במטוס, הוא אומר לו בנחת: "הרגע! יכול אתה לעצום את עיניך וליתן תנומה לעפעפיך, ובע"ה שום דבר רע לא יאונה למטוס ולנוסעיו".

תוהה בו הראשון ואומר בזעם: "כיצד תעז לומר לי להרגע? הלא המטוס מט ליפול!" משיב לו חברו: "מפחד הנך מפני שאינך יודע טיבו של מטוס מהו, אבל הבט נא סביבך וראה כי אין איש נבהל מגדנודי המטוס, כי התרגלו כבר לנסוע במטוס, ויודעים שזהו דרכו להתנדנד על-ידי הרוחות ושאינן בכך כדי לבשר רע"...

העולם מתנדנד מעת לעת, ואלו שאינו גיגילים להסתכל בתורה, נרעדים ונפחדים אז עד כדי איבוד עשתונותיהם. אבל אלו שרגילים להסתכל בתורה שבכתב ושבעל-פה, יודעים מה הם דרכי הא-ל בהנהגת בריאתו ואינם נבהלים כלל אלא נשארים מיושבים בדעתם וממשיכים לעשות את המוטל עליהם. בוודאי אינם מזלזלים כמה שמתרחש בעולם, ואף הם כואבים את צרת עמם, אבל אינם מאבדים את ישוב דעתם

תורת ה' תמומה משיבת נפש

דוד המלך ע"ה אמר בתהלים (יט, ח):
"תורת ה' תמימה משיבת נפש". ואחד מן ההסברים מדוע התורה היא משיבת נפש, הוא מפני שבה הקב"ה מגלה את דרכיו בהנהגת הבריא,ה, וכגון מה שגילה לנו ענין שכר ועונש בפרשת והיה אם שמוע ובפרשת בחקותי ובפרשת כי תבוא.

וכן מה שגילה לנו ענין צדיק ורע לו רשע וטוב לו, כדכתיב בפרשת כי תשא (שמות לג, יג): וְעַתָּה אִם נָא מְצַאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ הוֹדְעֵנִי נָא אֶת דְּרֹכֶיךָ וְאֶדְעֶךָ לְמַעַן אֶמְצָא חַן בְּעֵינֶיךָ, ופירושו חז"ל (ברכות ז, א) שמשא רבינו שאל מהקב"ה: רבוננו של עולם! מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו? והקב"ה השיב לו: צדיק וטוב לו - צדיק גמור, צדיק ורע לו - צדיק שאינו גמור, רשע וטוב לו - רשע שאינו גמור, רשע ורע לו - רשע גמור.

כשרואים איזה מקרה רע בא לעולם, מסתכלים בתורה ורואים כי הכל הוא ככוונה תחילה מדוקדק היטב לפי הנהגת הבריא,ה, ואז ממילא נרגעים וזוכים למשיבת נפש.

מִי יִתֵּן לִי אֲבֵר כִּיּוֹנָה

משל למה הדבר דומה, למי שנוסע

מאחר שהם יודעים שכך הוא סדר הבריאה.

לפשוט עקמומית שבלב

ובכן, הבה נסתכל לעת כזאת בכתובים לראות מה פעל א-ל. והנה שלמה המלך ע"ה אמר בחכמתו (קהלת ג, יד):
וְהָאֱלֹקִים עָשָׂה שְׂפִירוֹ מִלְּפָנָיו, רוּצָה לוֹמַר, הָאֱלֹקִים טָבַע בְּסֹדֵר בְּרִיאָתוֹ שִׁיּוּכְרוֹ בְּרִיּוּתוֹ לִירָא מִלְּפָנָיו, וְשִׁלְעוּלָם לֹא יוֹכְלוּ לְהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ עַל-יְדֵי עֲנִיּוּנֵיהֶם הַשּׁוֹנִים שֶׁהֵם עֲסוּקִים בָּהֶם מְבוּקָר וְעַד עָרַב. דּוֹגְמָא לְדַבְרֵי הֵם הָרַעְמִים, וְכַדָּאִיתָא בְּמַסְכַּת בְּרִכּוּת (נט, א): "לא נבראו רעמים אלא לפשוט עקמומית שבלב, שנאמר והאלקים עשה שיראו מלפניו".

שמעתי פעם מחסיד אחד שזכה לשמש בקודש את הרה"ק רבי יוחנן מסטאלין - קארלין זיע"א, שבשנתו האחרונה של הרבי עלי חלד, בשנת תשט"ו, שכב הרבי על ערש דווי וכמעט שלא היה יכול לנוע מרוב חולשה. לפתע נשמע קול רעם בחוץ, בקשו הרבי להושיבו, וקרא למשמשו: "דו הערסט?!" וכן בכל רעם ורעם חזר ואמר "דו הערסט?!" כשאחד הנוכחים התבטא ואמר שמפחד מאוד מרעם, ענה: "פון דער רבש"ע דארף מען מורא האבן!".

מתוך שהיה הצדיק רואה לנגד עיניו את מאמרי חז"ל, היה מאמין באמת שהקולות שהרעימו אז באו לעוררו בתשובה, שהרי לכך נבראו הרעמים, ואם לא יעוררו ברגעים אלו בתשובה, למה הרעימו?

ובמורא גדול זו גילוי שכינה

אכן מלבד הרעמים ודומיהם שנטבעו בטבע מתחילת הבריאה כדי לגרום לבריות לירא מה', ישנם גם מאורעות מבהילים שהקב"ה מביא לעולם בזמנים מיוחדים כדי לגרום לבריותיו לירא מפניו יותר מן הרגיל. דוגמא לכך, הן **עשר המכות שהביא הקב"ה על המצרים**, בהם שדד את מערכות הטבע, ומלבד מה שהודיע אז קבל כל העולם כי הוא שולט בים וביבשה, בעליונים ובחתוננים, גם הפיל את חיתתו על כל בני העולם הקרובים והרחוקים, וכמו שאמרו חז"ל "ובמורא גדול – זו גילוי שכינה".

וכן מבואר בספרים הקדושים, שביציאת מצרים עשה הקב"ה את העולם כבריאה חדשה, בריאה יותר רוחנית, וזאת על-ידי שהכניס מורא בלבבות כל בני העולם, כאמור.

דברים קשים כגידים

עוד עשה האלוקים שיראו מלפניו בעת מתן תורה, וכפי שכתב האור החיים' הקדוש בפרשת יתרו על הפסוק (יט, ג) פה תֵּאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתִגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל. בתחילה הביא שם דברי המדרש (שמו"ר פכ"ח) שהובאו ברש"י, שלבית יעקב אלו הנשים יאמר מענה רך, ולבני ישראל אלו הגברים יאמר דברים קשים כגידים. אך הקשה עליהם כמה קושיות, ואז פירש באופן אחר, וזה תוכן דבריו: במתן תורה הקב"ה בא לגלות את חיבתו לבני ישראל ולהוציא אל הפועל את האהבתו העזה אליהם, וכמו שאנו אומרים "אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת, תורה ומצות חקים ומשפטים אותנו

גילוי חדש של יראה, אם על-ידי הדיבורים הקשים כגידיים, אם על-ידי הקולות וברקים ואם על-ידי כפיית ההר כגיגית. והרי תראה שממעמד הר סיני למדו חז"ל שצריך ללמוד באימה וביראה ברתת ובזיע, כי אם בעת מתן תורה, שהיה אז גילוי אהבה שלא היה כדוגמתו בעולם, הוצרכו להיות גם ביראה, קל וחומר כל אימת שעוסקים בתורת ה' שיש להיות ביראה.

ונקדש בכבודי

וכן עשה האלוקים שיראו מלפניו כאשר צוה להם להקים לו משכן, אשר הוא גילוי אהבה יותר גדול מבתחילה, שהרי אז יהיה אתם בתוכם ויוכלו להתקרב אליו, להקריב לו קרבנות ולהתכפר על כל עוונותיהם. וכן כתב האור החיים הקדוש על הפסוק (שמות כט, מג): וְנִצַּדְתִּי שְׁמָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי - פירושו לצד שאני מזמן שכינתי לבני ישראל, חוששני להם מפרצת גדר ומיעוט כבוד מהם, לזה צריך לקדשו בקרובי כדי שייראו ממקדשי.

הדבר מבהיל! הלא אותו היום, יום ראש חודש בניסן, נטל עשר עטרות. באותו היום היה הגילוי הגדול ביותר בין ישראל לאביהם שבשמים, והנה קרה מאורע מחריד כזה, כאשר שני בניו הקדושים של אהרן הכהן נסתלקו מן העולם. וכל זה מפני שכל אימת שיש גילוי גדול של אהבה, מוכרח להיות גם גילוי של יראה, כי רק על ידי היראה, תוכל האהבה להתקיים.

מורא מקדש

וזהו גם טעם מצות "מורא מקדש"

למדת, "ואולם כדי שהאהבה לא תקלקל את השורה, הוצרך לגלות להם גם את יראתו.

ובלשון האור החיים הקדוש: והנה יש בבחינת האהבה צד גורם רעה כי לא תספיק לבעליה להשמר בתמידות לבל עבור איזה פעם באקראי, כי יאמר שמצד קורבתו לכורא וחביבותו לא יקפיד עליו על זה כמנהג וסדר הרגיל בין הנבראים... ואשר על כן בעת נתינת התורה חשב ה' מחשבות טובות להועיל בקבלת התורה ולפניו ב' דרכים, א' לדבר דברי אהבה וחיבה ויש בזה תכלית דבר טוב כשיקבלוה מאהבה שקל הקודש כפול הוא בשכרם, ויש בזה צד אחר כי העושה מאהבה לפעמים לא ידקדק בפרט אחד מהתורה כדרך האב עם בנו המגעגעו והמשעשעו, כיון שאין עליו בחינת המורא, מה שאין כן כשתהיה קבלת התורה מחמת יראה, מדרך הירא לפחד על דקדוק אחד כעבד מרבו... ודרך ב' הוא לדבר דברים קשים כמלך שגוזר על עבדו בזריקת מרה ואימת מלכות, ויש בזה תכלית טוב שלא יזלזלו באחת מכל מצות התורה ואפילו באקראי ועראי, אלא שמגיעם מחצית שכר משכר המגיעם בעשותם מאהבה. אשר על כן נתחכם ה' לצוות ב' אופנים, בדרך אהבה, ודרך שררה והפחדה, ואמר גם שניהם במתק לשון צדיק בנושא אחד, והוא מה שהתחיל לומר "כה תאמר", על זה הדרך, כה פירוש כסדר זה שאני אומר לך תאמר לבית יעקב, ותגיד וגו' פירוש יש בו אמירה רכה שהיא דרך אהבה וחיבה, ותגיד פירוש יש בו גם כן דברים קשים כגידיים שהוא דרך הפחדה ויראה...

הא לנו שבעת מתן תורה הביא הקב"ה

פירש מה שכתב הרמב"ם (הלכות תשובה ז, ה) שעתידים בני ישראל לחזור בתשובה ומיד הם נגאלים, דקדקו לומר "מיד", בטרם יחזרו לסורן.

אמור מעתה: על-מנת שיוכל הקב"ה להטיב לבניו ולהשפיע עליהם כל טוב שבעולם, עליהם להיות קרובים אליו, וכיון שבהיותם בעולם התחתון הם מתרחקים בטבעם מהקב"ה, ולא מפני שהם בעלי עבירה ח"ו, אלא מפני שהעולם הוא עולם של הסתר ומרחיק את בני האדם מבוראם, ואע"פ שיזכירו לעצמם מעת לעת כי יש אלוקים בארץ אשר עשה ועושה ויעשה את כל המעשים, יעשה הזמן את שלו להעלים מהם הדבר, לכן עושה הקב"ה ברוב טובו שיראו מלפניו על-ידי הרעמים ועל-ידי כל אותם דברים המרעיידים את הלב, וכל זה כדי שיתקרבו אליו, וכיון שיתקרבו אליו, תיכף ומיד ישפיע עליהם שפע גדול.

הכנה לאהבה שאין לה גבול

וזו היתה כוונת ה'אור החיים' הקדוש: כשביקש הקב"ה ליתן את התורה לישראל ולגלות להם את אהבתו, וכפי שאמר להם: "והייתם לי סגולה מכל העמים", ידע שאליה וקוץ בה, כי דווקא מחמת האהבה הגדולה יוכלו ח"ו לסגת לאחור ולהתרחק על ידי כן ממקור חיותם, לכן הוצרך מרוב אהבתו לדבר אליהם דברים קשים כגידים כדי להשאירם קרוב אליו, והרי זה דומה לאב שמעורר את בנו בכל עת, לא מפני שהוא רוצה להכאיבו, אלא מפני שהוא רוצה

כמו שנאמר (קדושים יט, ל) "ומקדשי תיראו", כי דווקא במקום זה אשר בו הכרוכים פניהם איש אל אחיו להראות את גדול אהבה שהקב"ה רוחש לבניו, דווקא במקום זה מוכרחים להיות במורא גדול, וכדאיתא במשנה (ברכות פ"ט מ"ה): לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים, לא יכנס להר הבית במקלו ובמנעלו ובפונדתו ובאבק שעל רגליו, ולא יעשנו קפנדריא ורקיקה מקל וחומר...

זהו הכלל: דרכו של הקב"ה הוא חסד ורחמים, כי כל תכלית בריאת עולמו היתה להטיב לבריותיו, אך כדי שיוכל העולם להתקיים, הוכרח גם להטביע בתוך הבריאה מהלך של יראה. לא הסתפק בצוותו לירא מלפניו, אלא גם עשה מהלכים אשר יראו מלפניו. כן עשה במצרים, כן עשה במעמד הר סיני, כן עשה בעת הקמת המשכן, ולשם כך ברא את הרעמים, ושאר דברים המפחידים את הלב.

אחרי הרעם יורד מטר

וכדי לבאר יותר מדוע הוצרך הקב"ה לגלות את יראתו בעתות אהבה, יש להביא מה שאמר הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זיע"א בענין הרעמים¹, וזה לשונו: הטעם למה אחר שנשמע קול רעם מיד יורד מטר, כי אין הגשמים יורדים עד שנמחלו עוונותיהם של ישראל (תענית ז, ב), ולכן יורדים מיד סמוך לפשיטת העקמימות שבלב, כי לאחר זמן יכול להיות שיחזור העקום למקומו. ובזה

¹ אמרי פנחס שער עולם ומלואו, אות לא.

לראות בהצלחתו.

יבוא מזה טובה לישראל, אבל באם חס ושלום לא יבוא מזה הרעה טובה, אז אין השם יתברך שולח רעה על ישראל, כי העיקר מה שהשם יתברך שולח רעה לישראל הוא כדי שאחר כך יבוא מזה טובה לישראל.

בריאת החיידקים לשום מה?

פעם נשאל הגה"צ רבי אביגדור מיללער זצ"ל² לאיזה צורך ברא הקב"ה את החיידקים (bacteria) המביאים חלאים רעים על בני אדם, כלומר, למה ברא הקב"ה חולי בעולם? ענה: חיידקים אלו בכוחם להשמיד חיידקים יותר קשים מהם, והם חיידקי הגאווה. לפעמים האדם מרגיש בטוח בעצמו באשר יש לו כסף וכבוד ומעמד, והרי הוא מתנתק מאביו שבשמים כאותו שנאמר (האזינו לב, טו) 'וישמן ישורון ויבעט... ויטש א-לוה עשהו'. אז באים חיידקים קטנים אלו, נכנסים לו בחוטמו ומתחילים לחולל שמות במערכות גופו, וכיון שמערכות גופו משתבשים והוא נופל למשכב, מיד הוא מקבל שברון לב וחיידקי הגאווה נשמדים. לא לחינם – אמר הרב מיללער – אמרו חז"ל שהשכינה שורה למעלה מראשותיו של חולה, מפני שהחולה יש לו שברון לב והקב"ה אומר "אני את דכא" (סוטה ה, א)³.

כשמתבוננים על מה שנעשה כעת,

אילו היה הקב"ה מצמצם את אהבתו לישראל, לא היה זקוק לגלות את יראתו, שהרי אז לא היה עולה ברעיונו של מאן דהו לזלזל במצוות התורה. אבל מאחר שהקב"ה אינו רוצה לצמצם את אהבתו, אלא רצונו לגלותו בכל תוקפה על-ידי נתינת התורה ועל-ידי השראת שכנתו בתחתונים, על כן זקוק הוא לגלות את יראתו כדי שתהיה קיום לאהבתו. ונמצא שהיראה שהקב"ה מגלה בעולם איננה רע אלא טוב, כי על-ידה הוא יכול לגלות את אהבתו, והרי זה כמו הרעמים שהם בוודאי טוב כי על-ידם יורד המטר.

החושך שלפני האור

ולעת כזאת, הגם שאנו מתפללים ומייחלים שבקרוב ממש יבוא לנו ולכל בני ישראל רק טוב הנגלה, עם כל זה מאמינים אנו שהכל הוא טוב גמור, כי כך הוא דרכו של הקב"ה לנענע את העולם כדי להשרות את יראתו, כי רק באופן זה הוא יכול לגלות את אהבתו ולהביא שפע גדול לעולם.

וזה לשון סנגורן של ישראל בספר הקדוש "קדושת לוי" (פקודי): הכלל הוא, שהשם יתברך משפיע תמיד על עמו ישראל חסד ורחמים. ומה שלפעמים חס ושלום בא איזה דבר רע על ישראל, הוא רק כדי שבסוף

² מגדולי בעלי המוסר בדור האחרון, תלמיד הגאון רבי יצחק אייזיק שער זצ"ל בשיבת סלאבאדקא, הרבין תורה ודעת בשיבת 'רבינו חיים ברלין' ובישיבתו ובית מדרשו 'בית ישראל' בשכונת פלטבוש שבברוקלין. בשיעורי ליל ישישי היה עונה לשאלות שואלים בכל ענייני אמונה ועבודת ה'.

³ הרב מיללער זצ"ל הוסיף לומר: בדרך אגב, המדע מגלה שהחיידקים גורמים לכל דברים הטובים שבחיי האדם, עוזרים למערכת העיכול, לצמחים ועוד. אבל התועלת שיש מהם שמונע מאתנו להתגאות היא מן התועלות הכי חשובות מביניהם.

לדור ביים? אכן בספר "רנן לבוקר"⁴ ביאר באופן נפלא: הנה חז"ל (קידושין פב, א) אמרו כי הספנין רובן חסידים מפני שהם נמצאים בכל עת בסכנת נפשות ולבם לשמים. הסתפק אלכסנדר מוקדון שמא טוב יותר לדור תמיד ביים כדי שיהיה הלב מכוון לשמים. השיבו לו זקני הנגב שאין הדבר כן, כי על האדם להיות בישוב הדעת, כי בלי ישוב הדעת לא יוכל לעבוד את בוראו, ורק מעת לעת כאשר יסע ממקום למקום, יפליג ביים ואז יתעורר לבו לירא מה'.

והרי זה כפי שנתבאר עד כה, שהעיקר הוא להרגיש את אהבתו של הקב"ה, והיראה אינה נצרכת אלא כדי שתהיה קיום ליראה, וכמו שהרעמים אינם באים אלא מעת לעת, כן אין האדם צריך לרדת ביים אלא מעת לעת. ומסיבה זו אין הקב"ה מביא לעולם מאורעות מבהילים באופן קבוע, כי אם מזמן לזמן באופן עראי, כגון פעם ביובל.

נָשִׁים אֵל לִבְנוֹ שֶׁאֶפִּילוּ גְדוּלֵי הָאוּמָה מִצֻּקֵי הָאָרֶץ נִתְּנָסוּ בְּדַבְרֵי הַמְרַעֲדִים אֶת הַלֵּב, אֲשֶׁר תְּכַלִּיתֶם לְהַעֲלוֹתָם בְּמַדְרָגוֹת הַבְּטָחוֹן. כֵּן נִתְּנָסוּ בְּנִסְיוֹנוֹת כְּאֵלּוּ אֲבָרָהּ יִצְחָק וְיַעֲקֹב, וְכֵן נִתְּנָסָה בָּהֶם דּוֹד הַמֶּלֶךְ ע"ה, מִי שְׁמִילוֹת הַבְּטָחוֹן מִשְׁתַּפְּכוֹת מִמְזֻמּוֹרֵיוֹ מִתְּחִילָתָם וְעַד סוּפָם. כֹּל הַתְּלֹאוֹת הַקְּשׁוֹת שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיו בְּמִשְׁךְ שְׁנוֹת חַיָּיו אֲשֶׁר טִבְעָם לְעוֹרֵר פֶּחַד גְּדוֹל בְּלִבּוֹ, לֹא הָיוּ בְּתוֹרַת

רואים איך האומות שהצרו לישראל בעבר, יחד עם האומות שִׁמְצְרִים להם בימינו (כגון איראן), סובלים צרות צרורות מאותו 'וירוס' קטן שבשם 'קורונה' יכונה. יהי רצון שאף אחד מבני ישראל לא ינזק ממנו ח"ו, אבל ברור הדבר שכמו שהוירוס הזה משמיד את קליפת האומות שבעולם, כן הוא משמיד את קליפת האומות שבלכות בני ישראל.

הרי כל אחד יש בלבו מעט מקליפת אדום, מעט מקליפת ספרד, מעט מקליפת פרס, ומי שנלחם עם שריהם למעלה בשמים, הוא נלחם עמיהם למטה בעולם הגשמי, וכאשר בני האדם מתעוררים ליראה את ה' על-ידי אותו וירוס קטן שאינו נראה לעין, אזי נופלות כל אותן קליפות ולא נותר מהם זכר.

יורדי הים באניות

במסכת תמיד (לב, א), בשאלותיו של אלכסנדר מוקדון לזקני הנגב, מובא ששאל מהם היכן טוב יותר לדור, ביים או ביבשה? בימא יאי למידר, או ביבשתא יאי למידר? אמרו ליה: ביבשתא יאי למידר, דהא כל נחותי ימא לא מיתבא דעתיהון עד דסלקין ליבשתא – כל יורדי הים אין דעתם מתיישבת עליהם עד שעולים ליבשה.

והנה לכאורה ספיקון של אלכסנדר מוקדון תמוה, כי מדוע נחשוב שטוב יותר

⁴ להגאון הצדיק המפורסם רבי נתן נטע הלוי לאנדא ז"ל ראב"ד אושפיצין מח"ס שו"ת כנף רננה ועל יו"ד, כרם נטע ומחול הכרם על מסכת סוטה ועוד, תלמיד הגאון רבי שמואל אהרן ראבין אב"ד קארטשין בעל 'בית אהרן' על הלכות גיטין, ואחר כך היה תלמיד מובהק של ה'דברי חיים' מצאנז שהוקירו ביותר ואף הורה לש"ץ בבית מדרשו להמתין עליו בחזרת הש"ץ מפני כבוד תורתו. ה' נכד אחיו של אב"ד אושפיצין באותו שם המוזכר בשו"ת חתם סופר.

היפך הפחד! אך הכוונה לפחד הבא מצד האמונה, שמאמין שאין לאדם במה ובמי לבטוח זולת בהשי"ת, אפילו יהיה חכם גיבור ועשיר, כי ברגע אחד יוכל לאבד הכל, ואינו בטוח מרגע אחד על רגע שני, ואין אדם יודע מה ילד יום, שזה גורם פחד, אך תיכף חוזר ומתחזק במידת הבטחון לבטוח בחסדי השי"ת הטוב ומטיב בי"ג מכילין דרחמי, והבוטח בה' חסד יסובבנו (תהילים לב, י), ואמרו חז"ל (ילקוט"ו תשיט) אפילו רשע הבוטח בה' חסד יסובבנו.

הוי אומר: אם הפחד בא ממקום בלתי טהור, אזי הוא מביא אסון על האדם, כנאמר (איוב ג, כה) "כי פחד פחדתי ויאתיני, ואשר יגורתי יבוא לי". אבל אם הוא בא מן ההכרה העמוקה שאין לו שום כוח עצמי, כי בבת אחת יוכל לאבד את ממונו ואת חכמתו ואפילו את בריאותו, ומחמת הכרה זו הוא בא ומפיל את עצמו בזרועותיו של הקב"ה, אזי אשריו וטוב לו, כי הוא לוקח את ה"אשרי אדם בוטח בך" ופותר בכך את ה"אשרי אדם מפחד תמיד".

גר הייתי בארץ נכריה

ולהבין יותר נביא מדברי ה"חובת הלבבות" בשער חשבון הנפש (החשבון השלושים), וזה לשונו: המשלים השלושים, חשבון האדם עם נפשו בתנאי הגרות בעולם הזה, ויחשב מעלתו בו כמעלת אדם נכרי, הגיע אל ארץ נכריה, ולא הכיר אחד מאנשי המדינה שהגיע אליה, ולא היה אחד מהם

עונש, אלא כדי להעלותו עוד ועוד במעלות הבטחון ולקרבו אל השי"ת.

אשרי אדם מפחד תמיד

ישאל השואל: מדוע מביא הקב"ה לעולם דברים מפחידים כדי שיראו מלפניו, והלא מחמת כן נופלים הרבה ליאוש, לעצבות ולמרה שחורה?

התשובה לכך, שכל מה שהאדם נופל ליאוש בגלל הפחד, הוא רק מפני שאינו מתמודד נכון עם הפחד, אבל אם יהיו לו הכלים הנכונים, לעולם לא יפול ליאוש ואף לא יעשה מעשים פזיזים. ומעתה מי שמתבונן בתורה לראות על מה באו דברים אלו המרעידים את הלבבות, ומה מוטל על הבריות לעשות לעת כזאת, הרי הוא מחזיק בידו הכלים הנכונים להתמודד עם הפחד, ומלבד מה שלא יפול ליאוש, עוד יהיה המאושר עלי אדמות דווקא בגלל הפחד. וכדרך שאנו מבינים בלשון הפסוק "אשרי אדם בוטח בך", שאושרו אינו בא לו בשכר בטחונו, אלא מציאות היא שהבטחון גורם לו להיות אדם מאושר, כך נבין בלשון הפסוק "אשרי אדם מפחד תמיד", שמי שמפחד עם הכלים הנכונים, נעשה אדם מאושר ושמח.

וזה לשון הספר "עבודת פנים"⁵ (אמונה ובטחון, יט): כתיב (משלי כח, יד) אשרי אדם מפחד תמיד, וכתיב (תהילים פד, יג) אשרי אדם בוטח בך, והרי הבטחון הוא

⁵ מאמרים בעניני חסידות ויראת שמים, להגה"ח רבי אהרן יוסף לוריא זצ"ל מזקני חסידי סלאנים בעיה"ק טבריא ת"ר.

הנשמה הבאה מלמעלה והלכה בכל העולמות עד העולם התחתון הזה, צריכה להיות גם כן מחשבת תמיד בעולמות עליונים שהיתה בהם תושב, וזהו רוממות א-ל.

אמור מעתה: **הקב"ה רוצה שהאדם ירגיש מצד אחד שהוא תלוי על בלימה, וברגע אחד יכול הוא לאבד את כל אשר יש לו, ומצד שני ירגיש חבוק ודבוק בזרועותיו של הקב"ה אשר אוהב אותו יותר משהאב אוהב את בנו, וזה נקרא שהאדם חי גם באהבה וגם ביראה.**

ארץ יראה ושקטה

הואיל והא-להים עשה כל זאת ליראה מלפניו, כל שמתעוררים ביראה ותשובה יתהפך תיכף ומיד לטובה ולברכה. כמו שכתב בספה"ק "מאור ושמש" (בהעלתך) בשם ה'יהודי הקדוש' מפשיסחא זי"ע על הפסוק (תהילים עו, ט), משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה, וז"ל: משמים השמעת דין – דהיינו כשיש ח"ו התעוררות הגבורות על הכנסת ישראל ... זה אינו רק להשמיע כדי שיעשו תשובה. וכשהארץ יראה, ר"ל שתזרין בתשובה תיכף ושקטה, והגבורות אינם עושים שום רושם כלל על כנסת ישראל ... ומיטיב לכנסת ישראל ברוב רחמיו וחסדיו הגדולים, כמו שעלה ברצונו קודם בריאת העולמות.

קרבת אלוקים לי טוב

הנה אנו נמצאים כעת בזמן שבו רבים מבני האדם איבדו את פרנסתם, ורבים אינם יודעים לא מה יהיה עמהם בשבוע הבא ולא

יודע בו, אלא שאדוני המדינה חמל עליו לגרותו, והורהו מה שיתקן עניינו בו, ונתן לו מזונו יום יום, וצוהו שלא ימרה את פיהו ולא יעבור על מצותו וייחלו והפחידו בגמול ובעונש, כפי הראוי לזמן ולמקום, והזהירהו על הנסיעה (דהיינו על שיצטרך בבוא העת לנסוע מן המקום) ולא הודיעו העת. מן התנאים שהוא חייב בהם, הכניעה והשפלות, ולעזוב הגאווה ולהתרחק מן הגאון והגובה... ומהם שיהיה מזומן לנסיעה ולהעתקה, ולא ירגיע ולא תנוח נפשו... ומהם שיחקור על דתי המדינה וחוקיה ועל מה שחייבים בו למלך... ומהם שיאהב את הגר כמוהו, שסייעהו ויעזרהו... ומהם שימהר ויחיש להדבק בעבודת אדוני המדינה, מפני שאין לו חומל שיפגע בו בעדו, אם יקצר בעבודתו... כמו שאמר (תהילים קמב, ה): הביט ימין וראה ואין לי מכיר וגו'. ומהם שיסתפק במה שמזדמן לו מן המזון ובמה שימצא לו מדירה ומלבוש ולנהוג בכל עניינו כדי הסיפוק, מבלי טורח. ומהם שיזדמן לנסיעה ולחשב בצידה לדרך. ומהם שירבה בעיניו המעט מן הטובה ויאריך לשונו בהודאת מי שהטיב לו בה. ומהם שיסבל הרעה, אם תבוא אליו, והנזק, אם יגיע אליו, משבר רוחו ושפלות נפשו וחלישותו מדחותם מעליו...

גרים ותושבים אתם עמדי

וכעין זה כתב בספר הקדוש "נועם אלימלך" (ליקוטי שושנה), וזה לשונו: וזהו (ויקרא כה, כג) גרים ותושבים אתם עמדי, שהקב"ה מצווה לישראל שיהיו עובדים אותו בשתי המדרגות, דהיינו גירות היא היראה, ותושבים זה היא מדרגות אהבה, כי

השפע.

הקב"ה מבקש מאתנו שלא נאבד את עשתונותינו מחמת הפחד, אלא להיפך, על-ידי הפחד נעלה על זכרוננו שהוא מנהיג את כל אחד ומשגיח על כל אחד ואחד בהשגחה פרטית, ושהגם שהמציאות נראית מפחידה מאוד, למען האמת אינו כן, כי לכל אחד חשבון מיוחד משלו. ולמשל, יש אדם שכבר היה צריך להפטר מן העולם לפני כשנה, אך הקב"ה השאירו עוד שנה בין החיים כדי שייפטר מן העולם במגיפה, כי על-ידי-כן יודעו כולם ויפחד לבם מפני האלוקים. ובכל אופן, אין הקב"ה עוצם עיניו מבריותיו, אלא משגיח על כל צעד ושעל שלהם, וכל מה שהוא עושה להם הוא לטובה, והוא מכין אותם לקבל טובה גלויה כפולה ומכופלת.

ומי שמרגיש שהפחד משתלט עליו, יזכיר לעצמו מיד את הפסוק "אשרי אדם בוטח בך", ושהקב"ה הוא זה שעשה את הפחד כדי להטיב לו, וזאת על-ידי שיתודד מעט ויתקרב אליו מתוך הכרה שהוא תלוי אך ורק בו. וכל כמה שמוסיפים לחיות באופן זה, כך מכניסים אלוקות בזה העולם, ובכך מתמתקים הדינים, כי זהו הכלל: כאשר לוקחים טוב נסתר ומגלים אותו על-ידי שמפרסמים שהוא טוב, על ידי כן מתמתקים הדינים וגורמים שהטוב הנסתר יהפוך לטוב נגלה לכל בני ישראל⁶.

ומי יתן ונזכה להמתקת הדינים ולגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

מה יהיה עמהם ביום הבא. ליהוי ידוע שכל זה עשה האלוקים למען יראו מלפניו, ועשה זאת לטובת בני האדם, כי כאשר יראים מלפניו ומתקרבים אליו, אז יורד השפע, וכדברי הספר הקדוש "קדושת לוי", שאין הקב"ה מביא רע לעולם, אלא כדי להביא טוב על ידו.

אלמלא היראה, היינו סומכים מעט על עצמנו, ואף כי היינו מדי פעם עורכים סעודת הודיה ומפרסמים לכל שהקב"ה הוא הנותן לנו את כל צרכנו, לא היה הדבר נשרש כל-כך בלבנו כפי שהוא נשרש בלבנו כעת, כשאנו מרגישים תלויים בין שמים לארץ, ואיננו יודעים מה יהיה, לא בעתיד הקרוב ולא בעתיד הרחוק, שהרי בכל רגע הכל עלול להשתנות מן הקצה אל הקצה, כי מטעם זה אנו מרגישים עכשיו תלויים בחסדו של הקב"ה ומתקרבים אליו ומודים לו ומשבחים אותו על כל אותם דברים שלא זכרנו להודות עליהם בימים כתיקונם, וזה מה שמכין אותנו לקבל את כל הטובה המזומנת לנו.

פחד שיש עמו עלייה

לסיכום הדברים: הקב"ה הודיע לנו בתחילת הבריאה שיעשה לנו דברים מפחידים, אבל ביקש שנדע שאין כוונתו להכאיבנו, אלא כוונתו לפשט את העקמומיות שבלבנו כדי שנתקרב אליו, וכפי שאחרי הרעם יורד המטר, כן אחרי שיתפשט העקמומיות שבלב, מיד יבוא

⁶ דבר זה מבואר במקומות רבים, ראה לדוגמא ספר בעל שם טוב עה"ת בראשית אות כה.

לע"נ האה"ח **סאשע מאטיל** בת ר' **אברהם יעקב** הלוי ע"ה הנר"מ **יוטא**
 נלב"ע ר' **ניסן** תשס"ה
 נדבת **המשפחה** שיחיו

יום ג' פרשת צו – ו' ניסן ה'תש"פ ישוב הדעת בצל הקורונה

עלותו על יצועו ונדרם תוך כדי, כי הוא בוודאי יחלום מעין מחשבותיו, אלא נתכוונו למי שהולך לישן מתוך דברי תורה, ומכניס את עצמו תחת כנפי השכינה באמירת קריאת שמע, ובאמירת "בידך אפקיד רוחי", כי אז נשקטות מחשבותיו בטרם הוא נדרם על יצועו, ואז יכול הוא לזכות להשראה ממרום שהוא שישים בנבואה.

והוסיף הרה"ק מפיאסצנא: כנודע שיותר מתעוררים התפילה מאשר בתורה, כי בתורה משתמשים יותר עם האנוכיות, היינו איך לערין, איך קלער, איך פרעג (אני לומד, אני חושב, אני שואל), אבל בתפילה להיפק, העיקר הוא הביטול בה. אבל בעת שהאיש ישן, הלא אי-אפשר לו לרצות דבר מה, כי הלא ישן הוא. ובכך העיקר לבוא בהקיץ בעת שאפשר לו לרצות, למצב של שינה, היינו בהשקטת מחשבותיו ורצונותיו השוטפים באדם לבלי קץ, כי כך דרכה של המחשבה שמסתבכת זו בזו וקשה לו לאדם לפרוש מהן.

קישור הראש למחשבה קדושה

הוסיף הרה"ק ליתן עצות ממשיות איך להשקיט המחשבות, וכה אמר: תחילה יביט האיש על מחשבותיו שעה קלה, היינו ישב איזה רגעים ויתבונן במה

התורה נקנית בישוב הדעת

במנין המ"ח דברים שהתורה נקנית בהם (אבות פ"ו מ"ה), מנה התנא "בישוב", וכתב רש"י: פירוש, בישוב הדעת. כשהאדם מבקש לקנות את התורה, דהיינו שתהיה התורה חלק ממנו ממש, הוא זקוק לישוב הדעת. ובטרם נבוא לחפש עצות לישוב הדעת, נבהיר תחילה ישוב הדעת מה טיבו.

השקטת המחשבות

והנה בספר "דרך המלך" להרה"ק מפיאסצנא זיע"א ישנו מאמר נפלא על מה שנקרא אצלו "ענין ההשקטה", ושם הוא מבאר כך: חז"ל אמרו (ברכות נז, ב) כי חלום הוא אחד משישים בנבואה, וביאור הדבר כי הישות של האדם - זה שהוא מחשיב את עצמו ליש גדול - הוא המתנגד הגדול ביותר להשראה ממרום, ולכן כשדעתו ומחשבותיו ערים, אז קשה שתשרה עליו השראה ממרום, ואולם בעת שהאדם ישן ודעתו ומחשבותיו שוקטים, אז דווקא כיון שאין לו אז דעת לעצמו, אפשר שתשרה עליו השראה ממרום.

הן ודאי שמה שאמרו שחלום הוא אחד משישים בנבואה, לא נתכוונו למי שממשיך לחשוב על ענייניו ותלאותיו לאחר

קשה מאוד לבוא לישוב הדעת, כי הלב והמוח רוגשים ורועשים נוכח הבשורות הקשות וממאנים להנחם ולשקוט.

אמנם מה נעשה, ואם לא יהיה לנו **ישוב הדעת לא נוכל לא ללמוד ולא להתפלל כראוי**. וכבר אמר הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זיע"א על מאמר חז"ל (ברכות ה, א): "הרואה יסורים באין עליו יפשפש במעשיו, ואם לאו יתלה בביטול תורה" – אם לאו, אם אינו רואה דבר מה שיוכל לתלותם בו, ידבר אל הקב"ה ויאמר: **הבט נא משמים וראה לכמה ביטול תורה היסורים גורמים לנו, הסר מאתנו היסורים כדי שנוכל לחזור ללימודנו**. אף אנו מתפללים אל השי"ת ומבקשים שיסיר מאתנו את המגיפה, בנאות דשא ירביצנו על מי מנוחות ינהלנו, למען נוכל לעבדו בישוב הדעת. אך לעת עתה מחויבים אנו למצוא עצות **איך להגיע לישוב הדעת גם בימים קשים** אלו.

עיקר הגלות הוא גלות הדעת

והנה בספר הקדוש "אוהב ישראל" (פרשת בא) כתב: **ידוע כי עיקר הגלות הוא גלות הדעת**, וכמבואר למעלה והוא על דרך (נדרים מא, א) 'דיעה קנית מה חסרת, דיעה חסרת מה קנית'. כי כשבא אל האדם יסורים וצרות חס ושלום, אז אם דעתו ושכלו מיושבין עליו, אינם נחשבים היסורין בעיניו לכלום, כי יודע ומאמין באמת שהכל הוא טובות מאתו יתברך ויתעלה, וגם כי לפעמים יראה בעיניו הטוב שימשך לו מזה לאחר זמן כנודע, והובא בספרים הקדושים כמה מעשיות

הוא חשוב, ואז ירגיש לאט לאט שראשו מתרוקן ומחשבותיו עומדות ממשפטן הרגיל, ואז יתחיל לומר פסוק אחד, כגון 'אלוקים אמת', כדי לקשר עכשיו ראשו המרוקן משאר מחשבות למחשבה אחת של קדושה. ואחר-כך כבר יכול הוא לבקש צרכיו כגון שיעזור לו ה' להתחזק באמונה או באהבה ויראה.

והציג סגנון לבקשה לחיזוק האמונה: איך בין מאמין באמונה שלימה אז דער אויבערשטער איז דער איינציגער נמצא אויף דער וועלט, און אז עס איז נישט דא קיין שום מציאות חוץ פון דעם אויבערשטן אין די גאנצע וועלט, און אלץ וואס איז דא אין די וועלט איז נאר הארת ה' (אני מאמין באמונה שלימה שהבורא הוא הנמצא היחידי בעולם, ושאר שום מציאות זולתו, וכל העולם וכל אשר בו, הם רק הארת ה').

זה נקרא 'ישוב הדעת' הנצרך לקניית התורה. **כשהאדם לומד תורה, עליו להיות פנוי מכל המחשבות שמתרוצצות במוחו במשך היום, ואז יוכלו התיבות הקדושות להספג בדם לבו, ולא רק התיבות הכתובות, אלא הרבה יותר ממה שכתוב בספר יבוא אליו בהארה ממרום.**

יתלה בביטול תורה

אכן בימים קשים אלה, כאשר כל העולם נע ונד כספינה המטורפת בלב ים, ורבים מבני היהדות הנאמנה מרגישים כי חרב עליהם עולמם כאשר מגיעים אליהם בשורות קשות אשר האחת קשה מרעותה,

לשון הפסוק "ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה": כי ידוע שמשה רבינו ע"ה הוא סוד הדעת העליון הקדוש, אמר לו הקב"ה בא אל פרעה, היינו פרעה הוא לשון התגלות, רוצה לומר שהבורא ברוך הוא וברוך שמו אמר להדעת שיתגלה כי בא עת הגאולה.

קביעות המקום כעצה לישוב הדעת

עלינו לדעת כי בימים אלו אשר מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה, עיקר הגלות הוא גלות הדעת, דהיינו מה שהמוח והלב נעשים אטומים מרוב בלבול המחשבות והרגשות. ועל זה אנו מתפללים אל הקב"ה: **אנא האר את לבבנו שנוכל להבין שכל מה שנעשה בעולם הוא טוב, וכך נצא מגלות הדעת.**

אמור מעתה: מוכרחים אנו להתפלל כפי שעשו אבותינו במצרים כדי לצאת מגלות הדעת, אבל כדי להתפלל כראוי באופן המועיל, עלינו להיות בישוב הדעת. והלא מטעם זה אמרו חז"ל (ברכות ו, ב) **"הקובע מקום לתפילתו אלוקי אברהם בעזרו"**, כי הקובע מקום לתפילתו יש לו ישוב הדעת, וכן צריך מטעם זה זמן קבוע לתפילה והכנה לתפילה (ובימים אלו הדבר קל יותר כאשר ממילא נמצאים בבתיים, ובשעות הבוקר הילדים עדיין נמים את

על זה⁷, ועיקר היסורין והגלות אשר להאדם הוא כשדעתו אינה מיושבת עליו, אזי הוא מרגיש בנפשו גודל הצרות והיסורין, כי אין לו במה להתחזק וליתן עצות בנפשו איך ומה לעשות, וכאשר צועק במר נפשו להשי"ת והוא מרחם עליו ושולח לו דיעה מיושבת ובא להבנה, אז תיכף ומיד נגאל מצרתו ודוחקו.

הדברים נפלאים: אין מה שיוציא את האדם מן הגלות מלבד הארת ה' שתתן לאדם דיעה מיושבת, שהרי גם בני ישראל במצרים לא היה עיקר גלותם במה שעבדו בחומר ובלבנים, אלא במה שהגיעו לקוצר רוח, וכשזעקו אל ה' ותעל אליו שועתם, גאל אותם הקב"ה על-ידי ששלח להם דעה מיושבת ובאו להבנה שהכל הוא לטובתם מאת ה', ואז ממילא נעשה התגלות אלוקות, וכיון שנעשה התגלות אלוקות, יכלו לצאת ממצרים, כי אין שום סיבה להשאר במצרים לאחר שנתבטלה הקליפה.

זהו הכלל: כשהאדם מתחיל להרגיש תקווה ואמונה ושמחה, זה לכשעצמו הגאולה שלו, וכשיש גאולה בפנים, ישנה גאולה בחוץ.

ובזה מפרש הרה"ק מאפטא זיע"א

⁷ אמר שח לי יהודי מוויליאמסבורג: לפני כמה חודשים הפסדתי בעסק שלי סכום עצום של מעל מיליון דולר, פשפשתי אז במעשי ותוך כדי חיפשתי דרכים איך לצאת מן המשבר שנקלעתי אליו ולחזור לעמוד על רגליי... חלפו כמה חודשים והנה פרצה מגיפת הקורונה אשר בין השאר גורמת לנזקים אדירים לבעלי העסקים בכל העולם כולו. לא הייתי צריך להתאמץ יותר מדי כדי להבין שאם הייתי ממשיך להשקיע בעסק שלי כמנהגי בימים הטובים, הייתי מפסיד כעת, לא מיליון דולר, אלא כמה מיליונים טבין ותקילין. נודע לי באחת כי ההפסד שנחלתי לפני כמה חודשים, הוא אשר גרם לי שלא להשקיע יותר בעסק והוא אשר הציל אותי מהפסד גדול בהרבה. ראיתי בעיני שכלי איך הקב"ה הציל אותי ברוב טובו וחסדו מהספדים של כמה וכמה מיליונים.

מן המצר קראתי י-ה

עוד זאת יש לדעת, שבמידה מסוימת, דווקא היציאה מן השגרה יכולה להעניק לאדם יותר כלים של ישוב הדעת. ניתן לראות זאת לפעמים אצל ילדים קטנים, בני שנה או שנתיים, שדווקא שינוי מציאות החיים כגון החלפת מקום מגורים, מסייע להם להתפתח יותר בדיבורם ובהליכתם. אמור מעתה: **אם יעבוד האדם בימים אלו לזכות לישוב הדעת, יקנה הבנות נפלאות שלא היה קונה אותן בימים כתיקונם, וחבל שלא לנצל זאת.**

שח לי יהודי בימים אלה ממש: לפני כמה שנים אירע לי אסון נורא ונאלצתי להתחזק אז הרבה באמונה ובטחון, והנה כעת אני מגלה, שכל זה היה לי להועיל לחיות את המאורעות הקשים הפוקדים את העולם מבלי לאבד את העשתונות ומבלי לפחד מפני הבאות, אלא אדרבא, כל כולי אושר ושלווה באשר אני מאמין ובוטח בה'...

והסביר לי במשל: הבית שנכנסתי לגור בו לאחר נישואי לא היה מחובר לחשמל, אי לכך השקעתי אז סכום מסוים ברכישת 'גנרטור' המייצר חשמל. אמנם היתה זו הוצאה מכובדת בשבילי, במיוחד בשל העובדה שלאחר אותה תקופה חובר ביתי לחשמל ולא הייתי זקוק יותר לגנרטור, אבל מאז כל פעם שיש 'הפסקת חשמל' בשכונה וכולם שרויים בחושך, בביתי יש

שנתם ועכ"פ אינם משתובבים עדיין כפי שהם משתובבים בהמשך היום).

וכן צריך מטעם זה קביעות בלימוד התורה, כמו שאמרו חז"ל (אבות א, טו) "עשה תורתך קבע", וכפי שפירש ב"תפארת ישראל" דהיינו שילמד בזמן מסוים ובמקום מסוים באופן שיהיה מיושב בדעתו, וכן אמרו מטעם זה שצריך קביעות עתים לתורה.

כשהאדם יש לו זמן קבוע ומקום קבוע, אינו צריך לחשב לעמוד ואינו צריך לחשוש שהוא תופס מקומו של מישהו ועוד מעט יבוא לסלקנו, ואז נעשה מוחו פנוי מן המחשבות ויכול הן להתפלל אל ה' והן לקבל הארה ממרום בדרך לימודו.

בימים אלו ריבוי התורה והתפילה נחוץ הרבה יותר מבשאר הימים, לריבוי תפילה זקוקים כדי לצאת מן הגלות, ולריבוי תורה זקוקים כדי שנדע איך להתנהג בכל פרט ופרט מחיינו, ואם כן מוכרחים אנו הרבה יותר לעבוד על ישוב הדעת. ואם כי אין אנו יכולים ללמוד ולהתפלל בבית הכנסת, הלא אנו יכולים לקדש את בתינו ולעשות בהם מקומות קבועים לתורה ותפילה⁸, ועל ידי כן נקבל ישוב הדעת, ואז כשנתפלל משם, נוכל לבקש על ישוב הדעת, דהיינו שנראה את המאורעות הבאים לעולם בעינא פקיא, ומשנראה אותם בעינא פקיא, נתחזק באמונה ובטחון ונצא מגלות הדעת.

⁸ ראה 'שפת אמת' ברכות ו, ב. וראה עוד 'חובת התלמידים' סוף פרק יב.

אור מהגנרטור...

הדעת אם רק חפצים בכך, ומתחילים לפקוח עין ולב ולהבין את כל אותם מאמרי חז"ל ודיבורי הצדיקים ואפילו לחדש בהם על-פי הארה ממרום.

כי הרבית טובות אלי

הגה"צ רבי אביגדור מיללער זצ"ל עמד פעם שעה קצרה לפני דרשה שהיה צריך לישא בפני תלמידיו, כשלתפע באה הידיעה המרה על הריגת נכדו הילד בתאונת דרכים בארץ ישראל. התלמידים כולם היו שבורים ורצוצים לנוכח הידיעה המרה, והנה נכנס רבי אביגדור, והחל נושא את דרשתו כהרגלו בנועם ובמתיקות. בטוחים היו התלמידים שאינו יודע עדיין על האסון שפקדו, שהרי לא ראו עליו שום שינוי, אך לאחר זמן נודע שלפני הדרשה כבר הספיק להספיד את נכדו דרך הטלפון, ומההספד בא לבית מדרשו לישא את דרשתו.

פנו אליו התלמידים בשאלה, מאין שאב תעצומות נפש אלו. אמר להם: דמו בנפשכם אם אחד פקד אותו אסון, ואז הוא יורד אל תיבת הדואר ורואה שהגיעו אליו מעטפות עם סכומים גדולים של כסף, וכי מפני שפקד אותו אסון לא ישמח על הכסף שהרוויח?! ועתה אומר לכם: **הלא הקב"ה נותן לי אוויר לנשימה, ועוד אוויר ועוד אוויר, ועוד הרבה טובות הוא עושה עמדי, וכל אותן טובות מעוררות בו הכרת תודה המאפלת על הרגשת הצער בעקבות השכול.**

הא לנו דוגמא ומופת לדברי הרה"ק מאפטא זיע"א, שהיוצא מגלות הדעת אין היסורים נחשבים בעיניו לכלום. אלו שיש להם ישוב הדעת יכול להשקיט את מוחם

הא לך שדווקא בגלל שהייתי שרוי בחושך בתחילה ונאלצתי להשקיע, דווקא בגלל כן ישנם זמנים היום שכולם שרויים בהם בחושך, ולא כן אני שביתי מואר... וכן הוא הדבר גם לגבי האור הרוחני, בעוד רבים שרויים בחושך בתקופה זו ואינם יודעים אנה ילכו, אני נשאר בישוב הדעת דווקא מחמת אסון זה שפקד אותי לפני כמה שנים.

עכ"פ הזדמנות נדירה היא תקופה זו להוסיף ולהתחזק ולהתאמן על כל אותם יסודות באמונה שלמדנו עד כה.

המחר עדיין

סיפר לי יהודי, שהיה לו תור אצל רופא, וכשהתקשר במרפאה (clinic) לשאול מה עם התור, ענו לו שהוא בוטל לנוכח המצב. כששאל אולי אפשר לקבוע תור חדש למחר, אמרו לו: "איך תרצה להזמין תור למחר? וכי אפשר לדעת מה יהיה מחר?!" אמר לי היהודי: כעבור רגעים אחדים התקשרתי שוב לשאול אם אפשר לקבוע תור למחר, אך ורק כדי לשמוע שוב את התשובה: "וכי אפשר לדעת מה יהיה מחר?!"

כך צריך היהודי לחיות! מה יש לי לחשוב על מחר, הלא איננו יודעים מה יהיה מחר! אלמד ואתפלל ואסמוך על ה' שגם מחר ינהל את עולמו בכי טוב. הלא בתקופה זו רואה כל אחד, אף גם מי שלא היה עניו אמיתי, איך הוא קטן כל-כך לעומת בורא העולם, ואיך בורא העולם יכול לבטל את כל תכניתיו ברגע אחד, ומזה באים לישוב

וגדושים בכלים וחפצים בלי שום סדר, ואי-אפשר למצוא בהם שום דבר, וכל פעם שפותחים אותם כמה מן החפצים מתגלגלים החוצה, איך עושים בהם סדר? ובכן, מוציאים את הכל ומניחים על השולחן, ואז מתחילים להחזיר אחד אחד על מקומו המיוחד לו, וכשמסיימים, מגלים למרבה הפלא, שנשאר הרבה מקום פנוי בארונות ואפשר להכניס בהם עוד...

מוחו ולבו של האדם דומים לארונות. כשהם מתמלאים בידיעות וחדשות העולם, בשקרים וכזבים וברעיונות מטופשים, הרי הם מתערבבים בכאב ורחמנות ופחד, ומאז האדם נעשה מבולבל לגמרי ואינו יכול לא ללמוד ולא להתפלל. על כן יש לו לאדם לעשות להקדיש לעצמו זמן שבו יוציא את כל מחשבותיו ממוחו ויתחיל להתבונן בהן אחת לאחת, את חלקן יזרוק לפח האשפה בהבינו שמי שאמר אותן לא ידע מימינו לשמאלו ומיום ליום סתר את עצמו, וכמו כן יזרוק את המחשבות שאין בהן כל תועלת ורק גורמות למרה שחורה, ורק את המחשבות המחזקים ומקרבים אל הקב"ה – יאמץ לעצמו.

שלמה המלך ע"ה אמר (קהלת ג, א-ד): לכל זמן ועת לכל חפץ... עת לבכות ועת לשחוק... יהודי שלם יודע היכן להכניס כל מחשבה ומתי להשתמש עמהן לעורר את רגשותיו, כגון את מחשבת הרחמנות לעורר את רגש הרחמנות ליתן צדקה לאלמנה ויתומים וכן הלאה, וכיון שכן, הוא נעשה כלי להכניס בו עוד הרבה תורה והארות ממרום.

ולבם למרות כל הבוקה והמבולקה הקיים בעולם, וכיון שהם משקיטים את מוחם ולבם, יכולים הם להבין כי הכל הוא לטוב מאת ה', וממילא אין היסורים נחשבים בעיניהם לכלום.

אין גאולה בלי גלות

הלא כל תכלית הגלות היא להביא לגאולה, כי דווקא על-ידי הגלות נכנע האדם חזקה לישוב הדעת ומקבל את ההבנות הנכונות שהאיש הישראלי זקוק אליהן, ועל כן כדאי מאוד לנצל את זמן הגלות והכאב. והלא כן היתה גם תכלית גלות מצרים, כדי שיבוא להם ישוב הדעת ויוכלו לקבל את התורה, וכן אמר הקב"ה לאברהם (לך לך טו, יג): ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה... ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, והיינו שיזכו לקבל את התורה.

הוי אומר: הגם שזמן הגלות, כשהעבודה קשה בחומר ובלבנים, גורם לבלבול ומפריע לקבל ישוב הדעת, מכל מקום יכול האדם להשקיע אז לזכות לישוב הדעת, וזאת על-ידי שיוציא ממוחו את כל המחשבות המתרוצצות בו, ויכניס את עצמו למצב של 'השקטה', ואז ישיר לה' וידבר אליו כדבר הבן אל האב ויבקש ממנו ישוב הדעת, וממילא יזכה לישוב הדעת כזה שלא היה זוכה לו בימים כתיקונם. וכשיזכה לישוב הדעת, ממילא יהיה כלי מוכן לקבל את התורה ולקנותה, בעיקר לקנות את ההכרה שהקב"ה מנהל את עולמו ומשגיח בהשגחה פרטית על כל אחד ואחד.

הדרך המצויה לסידור הארונות

נסיים בהבנה נוספת הנלמדת מדוגמא מצויה בערבי פסחים: כשהארונות מלאים

יום המישי פרשת ויקרא – א' ניסן ה'תש"פ כוחם של ימי ניסן לפעול בהם ישועות

אל הקב"ה ואמר: "ראה נא החילוק בין החיים ובין המתים, החיים מודים ומהללים אותך ומקיימים את תורתך, אך המתים, הרי לא המתים יהללו י-ה כי הם חופשיים מן המצוות". והצגת חילוק זה בפני הקב"ה, היא זו שעצרה את המגיפה.

כולנו נעורר רחמים לעת כזאת ונצרך לשם כך את העתיד כדברי הרה"ק מאפטא זיע"א, וכך נבקש מהקב"ה שיראה את החיים עתידים לקיים את מצוות חג הפסח בשמחה גדולה, וישלח דברו וירפאנו כדי שנוכל לקיימן מתוך בריאות איתנה.

נאות מצרים על סמך העתיד

אולם דבר זה לטעם הוא צריך, מדוע באמת הקב"ה מחיש ישועות בחודש זה על שם העתיד? ומאי שנא חודש זה משאר חדשי השנה? אכן טעם הדבר מצאנו בדברי קדשו של הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זיע"א, וכה אמר: כשהקב"ה ביקש ממשה רבינו ללכת אל פרעה, אמר לו משה (שמות

חודש אשר ישועות בו מקיפות

עומדים אנו בפתחו של חודש ניסן, החודש אשר נקרא בספרים - חודש אשר ישועות בו מקיפות. ואמר על כך הרה"ק ה'אוהב ישראל' מאפטא זיע"א⁹, שמקיף הוא מלשון הלוואה, כלשון המשנה (אבות פ"ג מ"כ) "והחנווני מקיף". לומר לך שבחודש זה הקב"ה נותן לבני ישראל ישועות בהקפה, הגם שאינם ראויים עדיין מחמת מעשיהם, וזאת מפני שהוא יודע שהם עתידים לקיים את מצוותיו. אכן היות שאנו זקוקים בימים אלו לישועה גדולה, נקווה לה' שיושיע אותנו בזה החודש על סמך העתיד הגם שאין אנו ראויים עדיין מחמת מעשינו¹⁰.

איתא מהרה"ק בעל "תפארת שלמה" זיע"א (נפלאות התפארת שלמה, קב), שפירוש הפסוק הנאמר אצל אהרן הכהן (במדבר יז, יג) "וַיַּעֲמֵד בֵּין הַמַּתִּים וּבֵין הַחַיִּים וַתַּעֲצֵר הַמַּגֵּפָה", שאהרן הכהן דיבר

⁹ מובא בילקוט אוהב ישראל (פרשת החודש) מכתבי יד, ומספר 'מזרח' מתורת כ"ק מהר"א מבעלזא זיע"א.

¹⁰ היה פעם יהודי אחד שהיה מגלגל חובות מהכא להתם ומהתם להכא, כשהוא לווה מזה ופורע לזה, לווה מזה ופורע לזה, והנה הגיע הזמן שבו הגלגל התחיל לחרוק ונעשה לו הגלגול קשה מאוד. בא לו האיש אל הרה"ק מסקווירא זיע"א בחודש ניסן וביקש שיברך אותו כי ימצא נחת בגלגולי החובות, והטעים את בקשתו על-פי אמרת קדשו של הרה"ק מאפטא זיע"א שחודש זה הוא חודש שמקבלים בו הלוואות בנקל. בת שחוק התפשטה על פני הצדיק ואמר: מדוע תדבר ככה? תבקש שתוכל לפרוע את כל חובותיך עד לפרוטה האחרונה ולא תצטרך לגלגל יותר...

השנה, אלא שבחודש ניסן הוא מתעורר ביתר תוקף. כי הנה בזוהר הקדוש (חיי שרה קכא, ב) מבואר שיונה הנביא בהיותו באניה, פרחה נשמתו ועלתה לשמים, ורק לאחר שדנוהו החזירו לו נשמתו ואז נכנס לפי הדג. ואיתא על כך בזוהר: תא חזי, בשעתא דביר נש סליק בערסיה כל ליליא וליליא, נשמתייה נפקת מניה ואתדנת קמי בי דינא דמלכא, אי זכא לאתקיימא, אתהדרת להאי עלמא (בוא וראה, בשעה שאדם עולה על מטתו בכל לילה וליילה, יוצאת נשמתו ממנו ונדונת לפני בית דינו של המלך. אם זוכה להשאר בחיים, הוחזרה הנשמה לעולם הזה).

וממשיך שם בזוהר הקדוש: ודינא הוא בתריין גונוין, דהא לא דינין ליה לבר נש, על בישין דאיהו עתיד וזמין למעבד, דקתיב (וירא כא, יז) כי שמע אלהים וגו' באשר הוא שם. ולא תימא, דדינין ליה על טבין דעביד לחוד, אלא לאוטבא ליה על אינון טבין דהשתא, כמה דאתמר, ודינין ליה על זכין דאיהו זמין למעבד, ובגניניהו אשתזיב, אע"ג דאיהו השתא תיבא. בגין דקוב"ה עביד טיבו, עם כל בגינין, וכל ארחוי דאיהו עביד, לאוטבא לכלא, ולא דאין לבר נש, על בישין דאיהו זמין למעבד (והדין הוא בשני דרכים, כי לא דנים האדם על הרע שהוא עתיד ונועד לעשות, כמו שכתוב וישמע אלוקים אל קול הנער באשר הוא שם, ולא על העתיד. ואל תאמר שדנים האדם רק על הטוב שכבר עשה, בלבד, אלא שמטיבים לאדם על הטוב של עתה כמו שאמרו, ודנים אותו על הזכויות שהוא עתיד לעשות שהוא נצל בשבילם אף על פי שהוא עתה רשע, כמו שאמרו, משום שהקב"ה עושה טוב עם כל הבריות, וכל דבריו שעושה הוא רק להטיב

ג, יא): מי אנכי כי אלף אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים, ופירש רש"י: "מי אנכי - מה אני חשוב לדבר עם המלכים? וכי אוציא את בני ישראל - ואף אם חשוב אני, מה זכו ישראל שתעשה להם נס ואוציאם ממצרים?". ומה השיב לו הקב"ה? ויאמר כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על הנה הנה, ופירש רש"י: השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, שאמרת מי אנכי כי אלך אל פרעה, לא שלך היא, כי אם משלי, כי אהיה עמך... וששאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלושה חדשים שיצאו ממצרים.

הא לנו שכל גאולת מצרים היתה מפני שראה הקב"ה כי עתידים בני ישראל לקיים את התורה על הר חורב, ומאז מתעורר כוח זה מידי שנה בשנתו בחודש ניסן, ואז הקב"ה מחיש ישועות לעמו על סמך קיום המצוות בעתיד, וזוה הטעם אמרו חז"ל (ר"ה יא, ב) שבניסן עתידים בני ישראל להגאל, כי בחודש ניסן דווקא הקב"ה מתחשב עם העתיד ומחיש גאולה לעמו.

ובזה ביאר הרה"ק מבעלזא לשון הפיוט (מוסף לשבת החודש): "מבשר עם זכויות, עצורים להעלות מצול דכיות" - הקב"ה מבשר לעמו שיש להם זכויות שעדיין לא נודעו להם, ועל ידי זה הוא מעלה אותם ומקרבם אליו.

טובות העתיד ולא רעותיו

והאמת היא שכך זה קיים בכל חדשי

הוא רק מפני שהם שרויים בגלות המר, ואם רק יוציאו אותם מן הגלות, יתגלו מיד במלוא זהרם.

אמנם לאחר שנכחנו שתמיד נידון האדם על סמך זכויותיו העתידיות, יש להבין מה נשתנה חודש ניסן משאר חדשי השנה, עד שאמרו בו שהוא חודש שהישועות בו מקיפות וכפי שביאר הרה"ק מאפטא שהקב"ה לווה בו ישועות מן העתיד.

בריאת העולם על סמך העתיד

אכן ראיתי הוספה נפלאה שהביא הרה"ק רבי יעקב יוסף מסקווירא זיע"א בשם חמיו זקנו הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זיע"א השופכת אור על שאלה זו: הנה אנו רואים שגם העולם נברא יש מאין בזכות ישראל שעתידיים לקבל את התורה, כמו שאמרו חז"ל (ילקוט"ש בראשית רמז ב) בראשית בזכות ישראל שנקראים ראשית ובזכות התורה שנקראת ראשית. הא לנו שמה שהקב"ה דן את ישראל על סמך הזכויות העתידיות, כבר היה כוח טבוע בכריאה זמן זמנים טובא לפני יציאת מצרים, שהרי כל העולם לא נברא אלא על-ידי כוח זה.

ומעתה נבין מדוע בחודש ניסן דווקא מתעורר כוח זה, שהרי בניסן נברא העולם¹¹, וכיון שבריאתו היתה על-ידי כח זה, על כן

לכל, ועל כן אינו דן האדם על הרע שעתידי לעשות).

הא לנו להדיא בדברי הזוהר הקדוש, שתמיד הקב"ה מתנהג כך אם בני האדם, הוא מחשב את הטובות שיעשה בעתיד, ואינו מחשב את הרעות שיעשה.

בני ישראל טובים במהותם

ובטעם הדבר כתב ה'אלשיך' הקדוש (שמות), כי הרע שבני ישראל עושים אינו עצם מעצמותם ורק דבוק הוא בהם, מה שאין כן הטוב שהם עושים, שהוא עצם מעצמותם ממש. ובזה ביאר תשובת הקב"ה למשה כאשר שאל אותו "מה זכו ישראל שתיעשה להם נס ואוציאם ממצרים?", וכה השיב לו: כאשר יצאו בני ישראל ממצרים, אז תראה שהרע שעשו במצרים אינו אלא ממה שנדבק בהם מחמת היותם בין המצרים, אך כשיבואו לאחר שלושים יום להר חורב, אז תראה שהטוב הוא עצם מעצמותם וטבע מטבעם, ועל כן יש לחשב רק את הטוב שיעשו בעתיד ולא את הרע שיעשו.

אמור מעתה: הטעם למה הקב"ה מחשב אצל בני ישראל הטוב שיעשו בעתיד, הוא מפני שטוב זה שיעשו בעתיד מגלה על עצם מהותם כי טובה היא מאוד מאוד, ושכל מה שנשכלים לעת עתה זעיר פה זעיר שם,

¹¹ כמו שהכריע ר"ת בתוס' ר"ה כז, א ד"ה כמאן מצלינן, דאלו ואלו דא"ח, ואיכא למימר בתשרי עלה במחשבה להבראות ולא נברא עד ניסן. אמנם בשו"ת בני ציון (ח"א יד, טז) מביא שיש גורסין בתוס' איפכא, שבניסן עלה במחשבה ובהרבה ספרי קבלה וחסידות משמע דנקטו כגירסא זו. ראה לדוגמא אוה"ח הק' בראשית פסוק ראשון, ובספר 'גבורות ישראל' להמגיד הק' מקאזניץ זי"ע דרוש לחג הפסח. וכן משמע בתוס' שם דף ה, א ד"ה לתקופות.

על הצדיקים¹² שיכלו לראות בימי חודש ניסן מה יהיה בכל השנה, ולכן כלולים בימים אלו גם העבר וגם העתיד, עד שבשמים מתחשבים בהם גם הזכויות העתידיות.

זכות האבות מתעוררת בחודש ניסן

ויש להוסיף לכך: הנה הרב חיד"א בספרו "נחל קדומים" (פרשת שמייני) כתב על-פי דברי רבינו אפרים, כי בניסן נגאלו אבותינו ממצרים, היינו בזכות אברהם יצחק ויעקב, כי ניסן הוא גמטריא ק"ע כמנין מק"ל שהוא סופי התיבות של אברהם יצחק וישראל, וזהו בניסן עתידין להגאל, כי בכל חודש ניסן מתעוררת שוב זכות האבות הקדושים.

ונראה שטעם הדבר הוא כאמור, כי הגם שעל-פי סברא היתה זכות האבות צריכה להפסק לאחר עשרה או עשרים דורות, מכל מקום בחודש ניסן אינו כן, מאחר שבחודש זה העבר נמצא עם ההווה ונחשב כאילו אמונתו של אברהם ומסירותו נפשו של יצחק וכו' נעשים עכשיו ממש. והגם שעל-פי האמת זכות האבות קיימת בכל ימות השנה, וכמו שפירש הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זיע"א (קדושת לוי, ליקוטים) "תמה זכות אבות", שהיא תמה ושלמימה לעד, מכל מקום היא מתעוררת ביתר שאת בימי ניסן שבהם העבר וההווה מתאחדים.

תפילת הנשמות בחודש ניסן

הנה בספר "כתר תורה" (פרשת

הוא מתעורר בכל שנה באותו חודש, ומסיבה זו דייקא היתה אז גאולת מצרים על-ידי כוח זה.

נמצאנו למדים שאם בכל החדשים כוח זה להתחשב עם הזכויות העתידיות הוא קצת בהסתור, בחודש ניסן הוא בגלוי כפי שהיה בעת גאולת מצרים, וכל אימת שזקוקים בני ישראל לישועה, יכולים הם יותר בקלות לזכות לה בחודש זה.

חודש ניסן הוא למועלה מן הזמן

ולבאר עומק הדבר מדוע מונח כח זה להתחשב עם הזכויות העתידיות בחודש ניסן דווקא, נאמר כך: הנה ידוע שכל ענין הזמן אשר מורכב מעבר והווה ועתיד, הוא רק צמצום מצמצומי העולם הגשמי, אבל אצל הקב"ה אין עבר ועתיד אלא הכל שוה לפניו. ומזה נבין הגם שהקב"ה מתנהג דרך כלל עם בני העולם בכפוף להגבלת הזמן מאחר שהם נמצאים תחתיה, מכל מקום כשבא לברוא את העולם, מאחר שעדיין לא היה אז צמצום זה, התנהג אז מבלי להיות כפוף להגבלת הזמן, ולכן התחשב אז גם עם העתיד וברא את העולם בזכות ישראל שיקבלו את התורה בעתיד.

ומעתה נבין שגם חודש ניסן, כיון שבו נברא העולם, נחשבים ימיו יותר קרובים אל השורש, וממנו יוצאים כל הענפים המסתעפים לכל ימות השנה, וכבר כתב הגה"ק ה'אבני נזר' זיע"א (או"ח של"ו) שבחודש ניסן שעה ליום תְּחַשֵּׁב, וכן מסופר

¹² כן מסופר על ה'חווה' מלובלין זיע"א.

רש"י: שרשה בתחלתה - שישראל עושין עצמן רשין בראש השנה לדבר תחנונים ותפילה, כענין שנאמר, תחנונים ידבר רש (משלי יח, כג).

ולפי האמור עד כה, אפשר שכלל זה אמור גם לענין חודש ניסן, כי חודש ניסן אף הוא מעין ראש השנה, ואף הוא זמן מסוגל לתפילה כפי שראינו מדברי הזוהר שהנשמות בעולם העליון מתפללים עלינו בחודש זה ביתר שאת וביתר עוז, וכן איתא מהרה"ק רבי דוד מטאלנא זיע"א שהיות שנברא בו העולם במחשבה, הוא זמן מסוגל לתפילה, שהרי עיקר התפילה הוא במחשבת הלב.

ומעתה מאחר שמסבב כל הסיבות גרם שנהיה בחודש זה בצרה גדולה ובמצוקה בין בענייני בריאות ובין בענייני פרנסה, באופן שלא היה כמותו עשרות בשנים, צריכים אנו לנצל כראוי, ובין שמחסד הא-ל הוא כי שנה שרשה מתחילתה מתעשרת בסופה.

מתבבין את הצרות

ראו זה מה שכתב מהרש"ל על מה דאיתא במסכת שבת (יג, ב) כי חנניה בן חזקיה וסיעתו וכן רבן שמעון בן גמליאל היו מחבבין את הצרות, שהיו מקבלים עליהם היסורים באהבה. וזה מפני שידעו שהקב"ה

החודש) להרה"ק רבי מאיר מבארדיטשוב זיע"א הביא מדברי הזוהר הקדוש (ח"ג דף קצ"ו) שנשמות הצדיקים בשמים עסוקים תמיד ללמד זכות על בני ישראל, אך בחודש ניסן הם עומדים ומתפללים ומעוררים רחמים ביתר שאת וביתר עוז יותר מבכל השנה.

ויתכן שאף זה הוא מהאי טעמא, כי מאחר שבחודש זה העבר מתאחד עם ההווה, מתעורר אז זכותם ותפילותיהם יותר מועילות לבני ישראל.

כן הובא דברי הזוהר בספר "יסוד יוסף", שעליהם מיוסד נוסח התפילה לאחר אמירת קרבן הנשיא בימי ניסן: "יהי רצון מלפניך ה' אלוקי ואלוקי אבותי שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתין קדישין דמתחדשין כציפורים ומצפצפין ומשבחין ומצלאין על עמא קדישא ישראל". ופירש שכשם שהן מתפללות עלינו בימים אלו, כך אנו מתפללים עליהן מצד הכרת הטוב שהקב"ה יכניס אותן למקום שעין לא ראתה אלוקים זולתך¹³.

כל שנה שרשה בתחילתה

במסכת ראש השנה (טז, ב) איתא: "כל שנה שרשה בתחלתה מתעשרת בסופה, שנאמר 'מראשית השנה' - מרשית כתיב, ו'עד אחרית' - סופה שיש לה אחרית. ופירש

¹³ האדמו"ר רבי יעקב יוסף מסקווירא זיע"א אמר בשם הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זיע"א שהכוונה על נשמת הרה"ק מאפטא זיע"א, כי בטרם הסתלקותו אמר הרה"ק מאפטא זיע"א שבהגיעו לעולם האמת לא יכנס בשום אופן לגן עדן בטרם יבוא מלך המשיח ויגאל את ישראל מגלותם, והנה הזקן הזה עקשן הוא, והרי הוא עומד עדיין בפתחו של גן עדן ואינו מסכים להיכנס, לכן אנו מבקשים שכבר יתגלה מלך המשיח כדי שנשמה זו המתפללת עלינו תוכל להיכנס למקום שעין לא ראתה אלוקים זולתך.

הכנה היתה לכל אותה פריחה של היהדות החרדית בכל קצווי תבל, ואף עתה מצפים הוא לגאולה השלימה אשר תבוא מתוך צרה זו שפקדה אותנו, ומתפללים שכימי צאתנו ממצרים יראנו הקב"ה נפלאות במהרה בימינו אמן.

מביא רק טוב לבניו, ואשר לכן כל אימת שנקלעים בני ישראל לשעת מצוקה, ודאי הוא מפני שבשעה זו הקב"ה נוטע את הזרעים לצמיחת הגאולה.

יש לזכור שאפילו השואה האיומה שאין צרותיה נתפסות בשכל אנוש, אף היא

14 סוד עבודת קרבן הפסח

עלם, אחד מהראשונים הקדומים¹⁴.

תקוות ומאזויית הנאמנים למלכות

נשא מרנא ה'חתם סופר' זיע"א את משלו: מעשה במלך אחד ששלח את שר הצבא לנצח את האויב. לאחר זמן חזר שר הצבא והודיע למלך: "עשיתי ככל אשר לאל ידי, אך האויב חזק ממני ולא הצלחתי להכניעו". אמר לו המלך: "יודע אני שעשית ככל אשר לאל ידך ועל כן אין לי תלונה נגדך". שלח המלך שר אחר להכניע את האויב, ואף הוא חזר והודיע למלך שלא הצליח להכניע את האויב.

לימים העניק המלך דורון לשני השרים על אשר טרחו במלחמה למרות שלא עלה בידם להכניע את האויב. והנה הראשון לקח את המתנה בשמחה גדולה על אשר המלך מכיר בהתאמצותו והלך לפרסם את הדבר בראש כל חוצות, אך השני לקחה בפנים נפולות ולא סיפר על כך לאיש. חשבו עבדי המלך כי הראשון יותר נאמן למלכם מהשני, כי הראשון מעריך את מתנת המלך ושמח בה, ואילו השני אינו מעריך אותה...

כעבור זמן יצא המלך בכבודו ובעצמו

כאשר זכינו לסדר אותו כן נזכה לעשותו

בעוונותינו הרבים אין לנו היום לא מלך ולא כהן ולא קרבן פסח, אך בזמן הבית, תפסה הקרבת הפסח מקום בראש כל מצוות הפסח, והיו בני ישראל עסוקים בה כל יום יום בניסן.

הן ידוע מה שהעתיק בסידור היעב"ץ מספר "שבט יהודה"¹⁵ עדותו של נציב רומי על השאון הגדול ועל הניסים הגדולים שארעו בעת הקרבת הפסח, ובתוך הדברים כתב: כשהיו ישראל הולכים ליקח קרבן פסח, היו הולכים בעירבוביא ולא נהגו כבוד במלך וכהן גדול, ואמרו הטעם אל תתהדר לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, דבעשיית מצוותיו הכל שווין ולא ניכר שוע לפני דל. וכן היו הנערים דוחפים את הזקנים ואמרו כי אין גבהות לפני המקום...

ואף היום אנו מביעים את געגועינו שנזכה להקריב את הפסח בפועל, וכך אנו אומרים ושרים בערגה: חסל סידור פסח כהלכתו, ככל משפטו וחוקתו, כאשר זכינו לסדר אותו, כן נזכה לעשותו... ומקור מילים אלו ביוצר לשבת הגדול מרבינו יוסף טוב

¹⁴ שיעור משנת ה'תשע"ח

¹⁵ לר' שלמה אבן וירגא ממגורשי ספרד.

¹⁶ מסוף תקופת הגאונים ותחילת הראשונים.

מקום היה חסר להם המעשה בפועל.

וכבר היה כן עם הרה"ק רבי צבי הירש **מזידיטשוב** זיע"א, שר בית הזוהר, שהיה מכון ביום הכיפורים את כל הכוונות והיחודים, והגיע אז למדרגת הכהן-גדול שנכנס לפני ולפנים, עד שהיה מתפלא מדוע אינו רשאי לומר את שם המפורש. ואמר על כך הגה"ק ה'דברי יחזקאל' **משינאווא** זיע"א: יש מחשבה ויש מעשה, וכל עוד אין העבודה מתקיימת בפועל אי-אפשר לומר את השם ככתבו.

יבכה וידאג על הריסת המזבח

וזה לשון הספר "שער המלך"¹⁷ (שער ואמרתם זבח פסח פ"ג): ואחר חצות, דהיינו בשבע ומחצה, יאמר פרשת התמיד ואחר-כך פרשת הפסח, לפי שהפסח נקרב אחר התמיד של בין הערבים, ויאמר כל הלכות הפסח כמובא בשל"ה, ויבכה וידאג על חורבן בית המקדש והריסת המזבח, ואין אנו יכולים לעשות הפסח במועדו, ויש לנו אב אבינו שבשמים ואין לנו פסח בית אב, ומפני הטומאה טומאת נפשינו אנו נדחין בין העמים מפוזרין, וכצאן תעינו פסח בתוע"ה, ובזמן בית המקדש היה נשחט בג' כיתות ועכשיו כיתות החיצונים מושלים בנו, ולא הגיענו לאהבתי כי ישמע ה' מפני שאנו מועטים, ברוב עווננו אנו נמעטין, ויכוין שיהא שיח שפתותינו תחת קרבנותינו.

הגה"ק רבי אברהם שמחה מבארנוב

למלחמה ועלה בידו להכניע את האויב, והנה כאן נהפך הדבר, השר הראשון שבתחילה שמח עם קבלת המתנה עכשיו לא שם לבו אל נצחון המלך על האויב, אך השני שבתחילה היה עצוב, עכשיו שמח שמחה גדולה עבור נצחון המלך.

או אז נודע הדבר שבעוד הראשון חשב על עצמו ועל כבודו, השני לא חשב על עצמו כלל כי אם על המלך ועל כבודו, ולכן כשהמלך העניק לו מתנה עבור התאמצותו, לא נתפעל מכך, כי מה יערב לו אכול ושתה בעוד מלכו האהוב אינו מצליח לגבור על אויבו, אך עכשיו שהמלך הצליח להכניע את אויבו, לבו משתובב מרוב שמחה...

מבאר החתם סופר: אחרי שסידרנו את כל ענייני הפסח כפי שהורו לנו חכמינו ז"ל, וקיימנו בזה 'ונשלמה פרים שפתינו', אנו נותנים אל לבנו כי הגם שעשינו לנפשינו והתמלאנו ברגשות קודש, אבל מה יהיה עם המלך? והרי המלך מחכה ליום בו יהיה הכסא שלם כדי שנקריב לפניו קרבן פסח בפועל! - כאשר זכינו לסדר אותו, כן נזכה לעשותו...

יבנה המקדש עיר ציון תמלא

כן היו הצדיקים משתוקקים בכל לבם מתי יבוא לידם ויוכלו להקריב קרבן פסח, כי הגם שהיו מקיימים בעריכת הסדר את כל עבודת הקרבת קרבן פסח עם כל הכוונות והיחודים, עד שהיו מעידים על עצמם שהם זוכים להרגיש את טעם הקרבן פסח, מכל

¹⁷ ספר מוסר והנהגות על פי קבלה, להרב המאור הגדול מוהר"ר מרדכי ז"ל אב"ד דק"ק ווייעלקאטש.

הגשמיות המעכבים את האדם מלעבוד את בוראו, כולם מקורם בקליפה, וברגע שהקליפה מתבטלת על-ידי הקרבת הקרבן פסח, כולם נעלמים כמו מאליהם. ועל זה אנו מתפללים: "על כן נקוה לך ה' אלוקיני לראות מהרה בתפארת עוזך, להעביר גלולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון, לתקן עולם במלכות שדי וכל בני בשר יקראו בשמך".

אין אנו מבקשים להגביר את כוח הקדושה בלבד, אלא גם להכניע את הקליפה ולבטלה, ודבר זה אינו דבר קל, כי כל אימת שבאים להכניע את הקליפה, הקליפה מנסה להרים את ראשה, והרי תראה שהזהירו אותנו חז"ל שלא לומר בעת נענועי הלולב "גירא בעינא דשטנא", כי השטן עשוי להתגרות בו מחמת כן.

לפי שהוציא עצמו מן הכלל כפר בעיקר

הנה אנו אומרים על-פי המכילתא והירושלמי: "רשע מה הוא אומר? מה העבודה הזאת לכם, לכם ולא לו, ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל וכפר בעיקר, אף אתה הקהה את שיניו..."

הביא ה'חתם סופר' בשם רבו ה"הפלאה" זיע"א שתמה, והלא כלל הוא שמומר לדבר אחד לא נעשה מומר לכל התורה, ורק העובד עבודה זרה או המחלל

זצ"ל¹⁸ הלך פעם עם תלמידו הגה"צ רבי אשר זעליג מרגליות זצ"ל בערב פסח אל שריד בית מקדשנו לומר שם סדר קרבן פסח. סיפר הגאון רבי אשר זעליג, שבחזרתם, כשיצאו מן החומה, עמדו שם ערבים ומכרו כבשים. שאל אותם אחד הערביים אם רוצים לקנות כבש, נעשה רבו בצער גדול על שאין לו צורך עדיין בכבש ונעמד כך מהורהר בצערו. כשראה הערבי שהוא עומד בעצב ואינו נע ממקומו, צעק לעברו: "מה הנך עומד כך? הכנס לבית הכנסת והתפלל לאלוהיך!" כששמע זאת הגה"צ מבארנוב, הרים את ידיו לשמים ואמר בקול חנוק: **השומע אתה אבינו שבשמים! הלא לכך אנו מצפים שנוכל להכנס לבית המקדש ולעבוד את עבודת הקרבנות כראוי!**

להעביר גלולים מן הארץ

ובכן, נבוא לבאר מעט עניינו של קרבן פסח, ולוואי שיהיה לנו כהכנה להקרבתו בפועל ממש השפא בירושלים הבנויה. והנה לקרבן פסח היו לוקחים טלה, ואע"פ שגם עז היה כשר לכך, היו רובם מקפידים (כדברי תוספות) ליקח טלה דווקא, וזאת מפני שמזל קליפת מצרים הוא טלה, ועל-ידי שחיתת הטלה לקרבן פסח, היו זוכים לנצחון על הקליפה.

הטבע והכפירה והתאוות, וכל אלו שמושכים את האדם כלפי מטה ומעוררים בו תשוקות אפלות, כמו גם כל הצרות

¹⁸ בנו של הגה"ק רבי ישראל מבארנוב בן רבי אליעזר מדזיקוב ותלמידו של בן דודו הצדיק הפלאי הרה"ק רבי נפתלי חיים מדזיקוב - צפת זי"ע. עלה לירושלים בשנת תרס"ט ורבים מבני ירושלים עיה"ק תובב"א הסתופפו בצלו.

של ישראל, ולא יכלו להצילו, היו בוכים, והיה קשה עליהם, כאילו הם עצמם נתעקדו להיהרג. אמר הקב"ה: יהיה תפוש ברשותכם יום אחר יום ארבעה ימים, כדי שיראו המצרים אותו כשהוא אסור, וביום הרביעי הוציאוהו להרגו, ויראו המצרים איך אתם עושים בו דין. וזה, דהיינו אלו הדינים שהיו עושים ביראתם, היו קשים להם יותר מכל המכות שהביא עליהם הקדוש ברוך הוא. אחר כך דנים אותו באש, שכתוב, פסילי אלהיהם תשרפון באש. אמר הקב"ה: אל תאכלו ממנו נא, שלא יאמרו המצריים שברצון ותשוקה של אלוה שלנו אוכלים אותו כך, בלתי נצלה כל צרכו, אלא התקינו אותו צלי, ולא מבושל, כי אילו יהיה מבושל, יהיה מכוסה בסיר תחת המים ולא יראו אותו, אלא התיקון שלו הוא שיראו אותו כך כשהוא נשרף באש, משום שריחו מתפשט למרחוק. ועוד, ראשו כפוף עליו על כרעיו, שלא יאמרו שחיה או דבר אחר הוא, אלא שיכירו אותו שהוא האלוה שלהם. ועוד, שלא יאכלו אותו בתאוה, אלא על השובע, בדרך קלון ובזיון. ועוד, עצם לא תשכרו בו, אלא שיראו עצמותיו מוטלות בשוק, ולא יוכלו להצילו. ועל כן כתוב ובאלהיהם עשה ה' שפטים, דהיינו דינים רבים. ועוד, ומקלכם בידכם, ולא חרב ורומח ושאר כלי מלחמה, להראות, שאינכם יראים מפניהם.

מסירות נפשם של יוצאי מצרים

ובספר הקדוש "בית אהרן" (לשבת הגדול) מבואר שמסירות נפשם של יוצאי מצרים לא היה במה שלא פחדו מהמצריים שלא יזיקו להם על שהם קושרים את אלוהיהם, אלא במה שהבינו עמקו של דבר

את השבת נקרא מומר לכל התורה, ומדוע נחשב הכופר בעבודת הפסח ככופר בעיקר?

השיב ה"הפלאה": הנה כוונת הקב"ה שצוה להקריב טלה, לפי שהמצריים בטחו ביראתם ועבדו למזל טלה, על כן הלקה הקב"ה מזלם אלוהיהם כשהוא בתכליתו ובמלואו, באמצע חודש ניסן בליל ט"ו, לפי שבחודש ניסן משמש מזל טלה. אם כן הכופר בפסח, כמודה בעבודה זרה, ועל כן הוא נעשה מומר לכל התורה כולה.

אמור מעתה: חג הפסח הוא מהותה של היהדות, כי ביטויו הוא של פסח לשחוט את העבודה זרה של מצרים ולכפור בתכלית הכפירה במקרה וטבע. ואם למשל, האדם נתקף בפחדים בגלל מצבים שונים, יש לו בחג זה לסלק את פחדיו על-ידי התגברות האמונה בה' כי הכל מאתו יתברך, ובכך הוא שוחט את העבודה זרה של מצרים.

ליצנותא דעבודה זרה

ראה נא מה שמבואר בזוהר הקדוש איך שהיו בני ישראל עושים ליצנות מהעבודה זרה של המצריים, וזה מפני שהדרך הטובה ביותר להראות אפסיותו של דבר, היא על-ידי ליצנות, בבחינת ליצנותא דעבודה זרה. וזה לשון הזוהר (מתורגם על-פי הסולם): השה לפסח למה? אלא משום שהיראה של המצרים ואלוה שלהם, היה שה, אמר הקב"ה, מבעשור לחדש קחו האלוה של המצרים, ותפשו אותו ויהיה אסור ותפוש בתפישה שלכם יום אחד ושנים ושלושה, וביום הרביעי הוציאוהו לדין, והתקבצו עליו. ובשעה שהמצרים היו שומעים קול יראתם, שהוא תפוש בתפישה

קרוב מאוד לקדושה ואינו נמצא בדרך רחוקה. וכמו שהביא כן בספר הקדוש "בית אהרן" (ליקוטים) בשם הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע על מאמר התנא (אבות פ"ה מ"כ) "עז פנים לגיהנם ובושת פנים לגן עדן": מי שהוא עז פנים ובקדושה, יכול להוריד עצמו למדרגות התחתונות כדי להעלותם ולילך בשווקים וברחובות ושלא לירא מהיצר הרע השכיח שמה, אבל מי שהוא בבחינת בושת פנים, שאינו עז כל-כך בקדושה, לגן עדן דווקא, ללמוד ולהתפלל ולשמור את עצמו מכל דבר המביא לידי הרהור ח"ו.

והוסיף הרה"ק ה'בית אהרן' מקארלין זי"ע"א: וזהו הבמחנים אם במבצרים, פירוש שצריך האדם לידע בעצמו הבמחנים, אם כבר רשאי לילך במחנים הפתוחים ושלא לירא משום דבר, או במבצרים דווקא.

ובזוהר הקדוש איתא עוד, שזהו הטעם למה שאמרה תורה "כל ערל לא יאכל בו" כי איך יוכל מי שלא מל עצמו ועדיין נמצא תחת שליטת הסטרא אחרא ר"ל, להלחם עם הקליפה. וזהו גם הטעם למה שאמרה תורה "לא תזבח על חמץ דם זבחי", כי כל עוד יש לו עדיין חמץ בביתו, אינו מוכן להלחם עם הקליפה, ורק כאשר הוציא את כל החמץ מביתו, וכבר נטהר מכל טומאתו, אזי יבוא לשחוט את הטלה ולהכניע את הקליפה.

צדיקים ילכו במ ופושעים יכשלו במ

ועוד מבואר בגמרא (נזיר כג, א) שגם לאכילת הקרבן פסח היו צריכים להיות ראויים, ואמרו שעל כגון דא נאמר (הושע יד, י) "צדיקים ילכו במ ופושעים יכשלו

וקשרו לקליפת מצרים, דהיינו שכפרו בתכלית הכפירה בטבע ובמקרה ובכל אותם מ"ט שערי טומאה שהמצריים השקיעו בהם, וכפי שמבואר להדיא בזוהר הקדוש שהובא זה עתה, ששחיטת הקרבן פסח כמוה כשחיטת אלוהיהם ממש, עד שקיימו בצלייתו הצווי פסילי אלוהיהם תשרפון באש. ועוד זאת מבואר מדברי הזוהר שלכן נצטוו לצלותו ולא לבשלו, כדי שיהיה הדבר בגלוי ולא מכוסה בקדרה, כי הכפירה בטבע ובהבלי האומות אינה יכולה להיעשות בחדרי חדרים, אלא מוכרחת להיעשות קבל עם ועדה.

טמא לנפש או בדרך רחוקה

ובמקום אחר איתא בזוהר הקדוש (פרשת בהעלותך) שמטעם זה אמרה תורה כי הטמא או מי שהוא בדרך רחוקה אינו מקריב את הפסח, כי הקרבת הפסח, אינה דבר של מה בכך, אלא היא מלחמה עם הקליפה, וכדי להלחם עם הקליפה צריכים להיות ראויים לכך ומשוחררים לגמרי משליטת הסטרא אחרא. ועל כן מפרש הזוהר הקדוש לשון הפסוק "איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה" שאין כוונת "דרך רחוקה" כפשוטה, אלא כוונתה למי שריחקהו מן הקדושה על-פי הכלל שכל המטמא עצמו מלמטה מטמאין אותו מלמעלה, כי הוא נמצא בדרך רחוקה מן הקדושה ואינו יכול להלחם עם הקליפה.

בושת פנים לגן עדן

והרי זה דומה למה שידוע שאין לו לאדם לילך למקומות מסוכנים מבחינה רוחנית כדי לקרב רחוקים, אלא אם כן הוא

את כל אלה על-ידי הכנעת הקליפה, וזאת על-ידי ההגעה להכרה שהכל הוא שקר ודמיון, כי ברגע שהאדם מבין שהכל הוא דמיון, הם מאבדים הרבה מן ההשפעה עליו, והרי זה דומה למי שקורא סיפור מפחיד, שאם הוא יודע שהוא סיפור בדיוני פרי עטו של הסופר, אע"פ שיתרגש מחלקי הסיפור המרגשים ויפחד מחלקי הסיפור המפחידים, עם כל זה לא יתפעל כל-כך כמו שיתפעל מי שסבור שהסיפור אמת.

פלניא גזלנא הוא

החסיד הנודע ר' ניסן פילטשיק היה אומר: בגמרא פרק 'חזקת הבתים' מבואר, שאם האדם נכנס לקרקע חבירו שלא ברשות, ובעל הקרקע אינו רוצה שתהיה לו חזקת ג' שנים, צריך הוא לעשות מחאה אחת לשלוש שנים, וכה יאמר: פלניא גזלנא הוא דנקיט לה לארעאי בגזלנותא. אף אנו, היות שהיצר הרע מתיישב בלבנו שלא ברשות, גם כשאין בכוחנו לגרשו כליל עלינו לעשות מחאה ללא הרף ולומר: אל תעלו בדעתכם שזה אני, זה לא אני, זה היצר הרע שהוא גזלן ונכנס שלא ברשות.

מחאה זו אנו עושים בחג הפסח, וכבר פותחים בה בשבת הגדול, וזאת על-ידי שמדברים מענין זה בשולחן השבת ועוסקים בו וצועקים בוז על כל השקרים וההבלים השוטפים את העולם. והלא כך איתא במסכת ברכות שרבי אלכסנדרי לאחר תפילתו היה אומר: "רבונו העולמים, גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי

כמו, כי באכילת הקרבן פסח כמו בהקרבנה, עומדים כביכול על פתחה של גהינום, ומי שאינו ראוי לכך, בקל יוכל להכשל.

ואמנם אלו שאכלו את הקרבן פסח בהכנה הראויה, עליהם מבואר בגמרא (פסחים פה, ב) שכיון שאכלו כזית והתחילו באמירת ההלל – פקע איגרא, היה דומה כאילו הגגין מתבקעין לקול המולת ההמון.

וביאררו כל הצדיקים¹⁹ שכוונת הדברים לומר שעליית אוכלי הפסח לא ידעה גבול, כמשל הבית שנבקעה תקרתו, שמעתה אין מה שיגביל את האדם מלעלות עד לרקיע. ולדברי הזוהר הקדוש, סיבת הדבר כי על-ידי שחיטת הפסח ואכילתו, נכנעה הקליפה, וכיון שנכנעה הקליפה אין יותר מה שיפריד בין ישראל לאביהם שבשמים.

כי הכל הבל

ולדידן, אע"פ שטרם זכינו להקריב את הפסח בפועל, עם כל זה אסור לנו לשכוח שבחג הפסח יש לכל אחד לפי מדרגתו כוח להכניע את הקליפה. והרי הקליפה היא זו שמביאה עלינו את כל הצרות, ולב יודע מרת נפשו כמה הוא לקוי בקנאה ותאוה וכבוד שמקורם בקליפה, וכמה הוא לקוי בדאגה ופחד הנובעים מחוסר אמונה, או בהרגשת חוסר ערך שנובעת מן הדמיון, אשר מקור כל אלה אף הוא בקליפה. ובחג זה ניתנה לנו הכוח לבטל

¹⁹ ראה 'פרי צדיק' לחג הפסח אות כ.

ולבקש על נפשנו הוא מבלבל את תפלתנו ואת מחשבותינו תמיד בתחבולותיו, ואין אנו יכולים לעמוד נגדו, כי נחלש שכלנו ומחננו ולבנו עד מאד וכשל פח הסבל מרב הצרות והתלאות וטרדת הזמן.

הגע עצמך! אם היה אחד עומד בתפילת שמו"ע ומוחו ולבו במכוונים לשמים בתכלית הכוונה, ולפתע התנגן פלאפון של העומד לצדו במנגינה עריבה ובלבלה אותו לגמרי, וכי היה מאשים אז את עצמו?! הלא בוודאי היה מאשים את חברו ואת הפלאפון שלו! כן צריך האדם להשריש בלבו שכל המעכבים אותו מעבודת ה', אינם הוא בעצמו, אלא שאור שבעיסה, הוא היצר הרע, ובכך ישחוט את הקליפה ויעלה במדרגות גבוהות...

ואכן תשוקתנו ותפילתנו שיבוא הגואל וייבנה בית המקדש במהרה בימינו, בו נוכל להקריב את הפסח כל קהל עדת ישראל, נערים וזקנים, כאיש אחד בלב אחד.

מעכב? שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות; יהי רצון מלפניך שתצילנו מידם, ונשוב לעשות חוקי רצונך בלבב שלם."

כשהאדם מוציא זאת מפיו, הוא משריש בלבו שאין זה הוא, אלא הקליפה, ואז הוא מתקדם בצעד אחד לעבר הנצחון. כל עוד האדם חושב שזה הוא, שונא הוא את עצמו, וכשהוא שונא את עצמו, לא זו בלבד שאינו מצליח להכניע את יצרו, אלא עוד זאת הוא בא לידי עצבות ומרה שחורה. מה שאין כן כשהוא יודע שזה הקליפה, או אז הוא שונא את הקליפה ויכול להכניע את יצרו.

וכך יסד הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זיע"א בתפילתו: גלוי וידוע לפניך פי לא במרד ובמעל חלילה וחלילה מרינו את פיך ודברי תורתך ומצותיך, פי אם מרב היצר הבוער בקרבנו תמיד, לא ינוח ולא ישקט עד אשר מביאנו אל תאנת העולם השפל הזה ואל הקליו, ומבלבל את מחשבותינו תמיד, אפלו בשעה שאנחנו עומדים להתפלל לפניך

השתדלות וסייעתא דשמיא בקיום מצוות הפסח²⁰

לו הגרי"ז מיניח וביה: "ראית? תפילתו של אותו יהודי אכן נתקבלה, שהרי באו לידו מצותיו של הצדיק אשר נעשו על-פי כל החומרות וההידורים".

והנה במושכל ראשון נראה שיש בזה מחלוקת בין הצועדים בדרכו של הבעש"ט הק' לאינם צועדים בדרכו של הבעש"ט, הללו סבורים שהעיקר הוא הלב הנשבר והתפילה לסייעתא דשמיא, והללו סבורים שהעיקר הוא החומרות והדקדוקים. אך ברור כשמש בצהריים שאין זה נכון, שהרי מצאנו אצל כל צדיקי החסידות עד ימינו אנו, שדקדקו באפיית המצות יותר משדקדקו בכל המצוות והשתדלו שתהיה על-פי כל החומרות שבעולם. ומצד שני מצאנו לגדולי הדור מאלו שלא דגלו בדרך החסידות שתלו עיקר ההצלחה בסייעתא דשמיא, וכפי שהתבטא פעם הגרי"ז עצמו אודות חינוך הילדים, שכמה אחוזים בודדים מההצלחה הם מן ההשתדלות וכל השאר מסייעתא דשמיא.

אכן נכון יהיה להיכנס לעומקה של סוגיה זו וללבן אותה היטב, כי היא נחוצה עבורנו במשך כל השנה בכלל ובחודש ניסן בפרט, שהרי עמלים אנו בחודש זה בלי סוף

הצדיק שהחליף את מצותיו עם יהודי פשוט

שמעו מעשה שהיה: באחת השנים, מרן הגאון רבי יצחק זאב מבריסק זצ"ל היה עסוק באפיית מצות כשהוא שומר על כל ההידורים והדקדוקים כמיטב יכולתו. לפתע פנה אליו יהודי ואמר: רבינו, יש לי מעשה חסידית עבורכם. אחד מצדיקי החסידות היה עסוק פעם באפיית מצות על-פי כל החומרות וההידורים, והנה עמד לו בצד יהודי פשוט אשר לא היה לאל ידו להכין מצות מהודרות כאלו, ונשבר לבו בקרבו. וכך, כשלבנו שבור, הרים את עיניו לשמים ודיבר אל בוראו: אבא שבשמים! אני בער ולא אדע ואין אני יודע להכין מצות מהודרות. אנא ממך! עזור לי שמצותיי תהיינה מהודרות בתכלית ההידור. שמע תפילתו הגיעה לאזני הצדיק. קרא אליו את היהודי התמים וביקש להחליף עמו את מצותיו, באמרו: **חפץ אני במצות אלו שבאו על-ידי דמעות יותר מהמצות שלי שנעשו על-פי כל החומרות וההידורים.**

הגרי"ז מבריסק זצ"ל הבין שהמספר מתכוון להוכיח אותו על פניו, כאילו אומר: "מה אתה עסוק כל-כך בחומרות והידורים? העיקר הוא לב שבור ודמעות חמות!" אמר

²⁰ השיעור נמסר ביום ב' פרשת מצורע - ג' ניסן תשע"ט

בפיו על מה ולמה הגיע לו העונש הזה. השיב לו רבו הבעש"ט הק' זיע"א: "זה העונש מגיע לך, בעבור שמסרת נפשך בשמירת היין, ושכחת בעיקר השמירה, שהיה לך להתפלל להשי"ת שהוא יעזור לך לשמור היין היטב, ובשביל ששכחת שמירת השי"ת השומר האמיתי, לכן עלה לך כן וכמאמר הכתוב (תהלים קכ"ז, א) אם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר".

סימן שנשר מלמעלה

כעין זה מסופר על האדמו"ר רבי יעקב יוסף מסקווירא זיע"א, שהיה לו מטבח (kitchen) מיוחד לפסח אשר שמרו עליו שיהיה נקי מכל חשש חמץ ולשם כך נזהרו שלא לדרוך בו במשך כל השנה. ויהיה באחת השנים בערב הפסח, כשביקשו להכניס אליו את כלי הפסח, מצאו על רצפתו גרגירי חיטה ונרעדו מאוד. יצאו לבדוק מאין הגיעו גרגירי החיטים, ומצאו שכאשר טחנו את הקמח על הגג, נפלו גרגירים אלו אל רצפת הקומה העליונה מבעד הארובה שבתקרתו, ומן הקומה העליונה התגלגלו ונפלו אל המטבח שבקומה התחתונה מבעד לחור שהיה שם. חיך הצדיק ואמר: "מן השמים רצו להודיענו זקוקים לסייעתא דשמיא ושאינן אנו יכולים לסמוך על השתדלותנו הגם שהיא רבה מאוד".

הגאון שמאם במצותיו

עוד מסופר מעשה נורא על הגאון בעל "חכם צבי" זצ"ל: באחת השנים

לבער את החמץ מבתינו ואין ספק שלא ינעם לנו כאשר נמצא חמץ ח"ו באיזה מקום נסתר בבתינו בעיצומו של חג הפסח, ועל כן אנו זקוקים בוודאי לסייעתא דשמיא שיבוער כל החמץ ולא יישאר ממנו אף לא פירור אחד. וכמו-כן אנו זקוקים בוודאי לסייעתא דשמיא מרובה באפיית המצות, שתצאנה המצות מן התנור מהודרות בתכלית ההידור ושתוכלנה לעלות על שולחן ליל הסדר.

מלאכת הצדיק שירדה למזיון

והנה ידוע הסיפור שסיפר הרה"ק רבי יצחק מנעסכ"ז זיע"א²¹ על הרה"ק רבי וואלף קיצעס זיע"א, תלמידו של הבעש"ט הק' זיע"א, שנסע פעם למדינת בעסעראביע כדי להכין שם יין לרבו על פי ציוויו, והיה הדבר לוקח לו חדשים ארוכים והיה כרוך בטרחה יתירה וכמעט במסירות נפש. בדרכו חזרה למעז'יבוז היה שמח שמחה גדולה על שעלה בידו להכין את היין בתכלית הכשרות ולשמור עליו מכל משמר שלא יפגם.

בהגיעו למעז'יבוז, העמיד את העגלה לפני בית הבעש"ט, ונכנס לביתו לבשר לו שהביא יין בשמירה מעולה כחפצו, והנה אז באותו רגע שעמד העגלה שם לפני בית הבעש"ט הבחין שוטר אחד בחבית והתחיל לצעוק שהביאו משקה אסור ממקומות אחרים ולא זו משם עד שהכניס את חרבו בתוך החבית וטעם מן היין לראות אם אינו משקה שאסור לסחור בו. עיני הצדיק חשכו בהבינו שכל מאמציו ירדו באחת לטמיון ולריק. נכנס הצדיק אל רבו בכייה ושאלתו

²¹ ראה הקדמת מאירת עינים לספר בעש"ט על התורה אות מ'.

טהורות” מהאדמו”ר מרחמסטרווקא- ארה”ב שליט”א בשם ר’ משה בטלן זצ”ל²²: יהודי אחד התאונן באמצע הפסח בפני הרה”ק רבי שמואל מקמינקא זיע”א על שמצא שיכולת חיטה בתוך חבית המים שבהם הוא השתמש לכל צרכי הפסח, ושפך את לבו בצערו, על כי נודע לו מעתה, שכל התבשילים שאכל וכל המים ששתה, מתחילת הפסח ועד כה, היו ממים אלו המחומצים. הרגיעו הצדיק ואמר: “אין זה חיטה ואינך צריך לחשוש לכלום”.

התפלא האיש למשמע תשובתו של הרבי – “והלא ראיתי בעיניי שיכולת חיטה בתוך המים” – אמר במחשבתו. חזר האיש לביתו, הוציא את השיכולת מן החבית ובא אל הצדיק להראותה לו. כבואו אל הצדיק, נטל הצדיק את השיכולת, ניפצה לחתיכות והראה לו שאיננה חיטה אלא עשב אחד הדומה לחיטה.

עמד האיש שעה חדא כמשתומם על עיניו הצופיות של הצדיק. אמר לו הצדיק: אין זה מופת ואף לא רוח הקודש, אך אבאר לך מאין ידעתי שאין זה חיטה. הנה המחבר כתב (סי’ תכט ס”א): “שואלין בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום”, והוסיף עליו הרמ”א: “ומנהגה לקנות חטים לחלקן לעניים לצורך פסח”. ונתקשו נושאי הכלים מה ענין קניית החטים וחילוקם לעניים לדברי המחבר “שואלין בהלכות פסח קודם לפסח

התייגע הגאון הרבה מאוד כדי שתצאנה מצותיו על-פי כל החומרות שבעולם, וכשנשלמה מלאכת האפייה, פלט באשרו: “הפעם עלה בידינו לאפות את מצותינו על-פי כל החומרות הקיימות בעולם”.

לא עבר זמן רב והנה קדרו פני הגאון. הוא נעמד ליד החלון והציץ בעדו בעיניים כאובות. לפתע ראה עגלה אחת החולפת דרך ביתו והיא עמוסה במצות. עצר הגאון את העגלה וביקש מבעל העגלה שהיה איש פשוט שיחליף עמו מצותיו.

כשנשאל הגאון לפשר מעשיו, הסביר: מתוך שמחתי על שעלה בידי לאפות את מצותיי על-פי כל ההידורים, הגעתי לכלל גאות, והלא כתב הט”ז (או”ח תקע”ה ס”ק א) **שהבא לכלל גאות בעת קיום המצוה נחשבת מצוותו כמצוה הבאה בעבירה**, ועל כן איני רוצה להחזיק בידי מצות אלו.

נמצאנו למדים מתוך סיפורים אלה ומתוך סיפורים רבים הדומים להם, שאנו זקוקים בעת אפיית המצות, כמו בשאר כל המצוות, לאמונה הכנעה וענווה ולבקשת רחמים מהשי”ת שסייע בידינו.

האיש שהיה לו סיעתא דשמיא

הנהגה כן מצאנו סיפור הפוך במי שהיה לו סיעתא דשמיא וניצל מן המכשול, וכך היה מעשה כפי שהוא מסופר בספר “אמרות

²² הרה”ח ר’ משה שלמה ווייס זצ”ל דמות מופת מחסידים של פעם ת”ח עצום ושפל ברך ביותר כינה את עצמו בטלן ועוד כינויים כאלו, הסתופף בצל הרה”ק הישימה ישראל’ מאלכסנדר, הדברי שמואל’ מסלונים, ר’ אברהם מתתיהו משטעפינעשט ביחד עם הרה”ק מסקולען ומריבניץ שהחשיבוהו ביותר ובארה”ק אצל ר’ אהרן מבעלזא והבית ישראל’ מגור, היה משב”ק אצל הרה”ק ר’ יעקב יוסף מסקווירא זכות כולם יגן עלינו.

לאוקמי גירסא סיעתא מן שמיא היא
 ונראה ביאור דבר זה בהקדים לבאר
 מאמר הגמרא (מגילה ו, ב): "אם יאמר לך
 אדם: יגעתי ולא מצאתי – אל תאמין, לא
 יגעתי ומצאתי – אל תאמין, יגעתי ומצאתי
 – תאמין. הני מילי בדברי תורה, אבל במשא
 ומתן סיעתא הוא מן שמיא, ולדברי תורה
 לא אמרן אלא לחידודי, אבל לאוקמי גירסא
סיעתא מן שמיא היא". ופירש רש"י:
 "לאוקמי גירסא – שלא תשתכח ממנו",
 ואחרים²⁴ פירשו שהכוונה לכוון את ההלכה
 לאמיתה של תורה.

כי הנה לכאורה מאמר זה תמוה עד
 מאוד – היאך יתכן שחלק אחד בתורה זקוק
 לסייעתא דשמיא והחלק השני אינו זקוק
 לסייעתא דשמיא, והלא בזה כמו בזה גם אם
 יתאמץ האדם בעצות ותחבולות, בלעדי עוזו
 ועזרתו של הקב"ה לא יועיל לו מאומה.

וביארו המפרשים ויסוד דבריהם שכל
 מה שהאדם יכול להצליח בו בדרך הטבע
 לפי תכונותיו וכישרונותיו, יצליח בו על-ידי
 השתדלותו כל שלא ימנעו את הצלחתו מן
 השמים. וכפי שאותו אדם שניחן בגבורה
 בטבעו, ינצח במלחמה, כמו-כן ממש מי
 שניחן בכישרון ובראש מחודד בטבעו, יוכל
 לפלפל בבית המדרש ולמסור חבורות
 נפלאות בפני חבריו.

אך הצלחת הזיכרון, שהיא הצלחה
 הבאה מתוך הדביקות בתורה, וכמו שאמר

שלושים יום? אך הביאור היא שהרמ"א בא
 ללמדנו שאם רוצה האדם בהתחילו
 להתעסק בהלכות הפסח, לראות בבטחה
 שלא ייכשל בהן, יתן מעות לעניים עבור
 קימחא דפסחא. והנה כשדפקתי על פתח
 ביתך לבקש עבור קימחא דפסחא פתחת אל
 ידך ונתת בעין יפה. ידעתי אפוא שלא תוכל
 להיכשל בחמץ בפסח, וכסופרת לי שמצאת
 שיכולת חיטה בתוך המים, ידעתי בבטחה
 שאינה חיטה.

הא לנו ממעשה זה, שהאדם זקוק
לסייעתא דשמיא מרובה כדי שיעלה בידו
לבער את החמץ שברשותו ולאפות את
מצותיו בכשרות, ובעוד זה שאין לו סייעתא
 דשמיא לא תועיל לו כל השתדלותו וייכשל
 באופן שלא דימה במחשבתו, זה שיש לו
 סייעתא דשמיא מחמת לבו השבור כמו גם
 מחמת מעשי הצדקה שלו, יעלה בידו לבער
 את חמצו בשלימות ולעולם לא ייכשל בחמץ
 בפסח.

אכן כפי שנאמר מקודם, **יחד עם**
הענווה והביטול ובקשת סיוע מן השמים,
השתדלו הצדיקים בכל כוחם לבער את
החמץ מרשותם ולאפות את מצותיהם
על-פי כל החומרות וההידורים, ואפילו
 אותם צדיקים שלא נהגו להרבות
 בחומרות במשך השנה²³, במצוות הפסח
 הוסיפו חומרות על גבי חומרות ודקדוקים
 על גבי דקדוקים.

²³ ראה אמרי פינחס (קאריץ) בענייני פסח.

²⁴ כן מביא הכתב סופר בתשובה שהובאה לקמן בשם הרי"ף.

להידבק בגוף כי אם ברצון הקב"ה.

יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו

והלום מצאתי בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' יח) שביאר על-פי האמור כפתור ופרח מאמר הגמרא בנדה (ע, ב): "שאלו אנשי אלכסנדריא את רבי יהושע בן חנניה: מה יעשה אדם ויחכם? אמר להן: ירבה בישיבה, וימעט בסחורה. אמרו: הרבה עשו כן ולא הועיל להם! אלא: יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו", כי הנה לכאורה תמוה מדוע לא השיב להם בראשונה – יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו, ומדוע המתין בתשובה זו עד ששאלו אותו – הרבה עשו כן ולא הועיל להם?

אך הביאור הוא כי בתחילה חשב שהם שואלים אותו על אותה חכמה שבאה לאדם בדרך הטבע ואשר עליה נאמר "יגעת ומצאת תאמין", ולכן השיב להם – "ירבה בישיבה וימעט בסחורה". אך הם חזרו ושאלו – "הרבה עשו כן ולא עלתה בידם", היינו שלא נתקיימה בידם תורתם, כי שכחו מה שלמדו וגם לא כיוונו אל האמת לאמיתו, ולא ידעו דין ברור שהוא תכלית הלימוד. על זה אמר להם: כדי שיזכור ולא ישכח ויכוון אל האמת צריך האדם לסייעתא דשמיא, לכן יתפלל למי שהחכמה שלו שסייעוהו ויעזרוהו מן השמים ויארו עיניו.

לקחת מתנות באדם

עוד ראיתי ביאור נפלא על פי זה

הצדיקים: "אין שכחה לפני כסא כבודך – אין שכחה למי שעומד לפני כסא כבודו", וכמו-כן ההצלחה לכוון לאמיתה של תורה שאינה באה בדרך הטבע, שהרי כמה וכמה מהלכים יש בכל סוגיא ומאן מפסי איזה מהם מכוון לאמיתה של תורה, הצלחות אלו אינן באות כי אם על-ידי סייעתא דשמיא בלבד, כי אין בהן שום טבע.

הרוחניים אינם חונים ברצונם אצל הגשמיים

ואם אמנם אף הצלחות אלו זקוקות להשתדלות כדרך כל ענין רוחני הזקוק להשתדלות, אבל ההצלחה לא תבוא באמצעות ההשתדלות כל עוד לא יסייעו לו לאדם ממרום. ישפוך האדם צקון שיחו לפני בוראו, יכניע את לבו ויתחיל להגות בתלמודו בעיון רב מתוך יגיעה עצומה ומתוך קדושה וטהרה, ואז יסייעו לו ממרום להתאחד עם התורה ולזכות הן לזיכרון בתורה והן לכוון לאמיתה של תורה.

וזה לשון החתם סופר (תורת משה קצג, ב)²⁵: הטעם שלאוקמי גירסא צריך לסייעתא דשמיא, כי כל דברים הקדושים שהם רוחניים אינם חונים ברצונם אצל הגשמיים העכורים, וכפי שאמרו חז"ל (ילקוט תהלים) על הפסוק "ותשת עלי כפכה" (תהלים קלט, ה), שהנשמה אינה רוצה לשכון בגוף, ואלמלא היה הקב"ה כופה אותה לשכון בגוף היתה בורחת ממנו. אף כאן, הרוחניות שבתורה, הכוללת הן את זכירתה והן את אמתותה, אינה יכולה

²⁵ הובא בדרשות חתם סופר דרוש לח' טבת ד"ה והנה.

זיכרון התלמוד והכוונה לאמיתה של תורה, לזה צריך הסכמה מן השמים, ואם כן צריך שיהיה לאדם זכות על-ידי מעשים טובים ולימוד תורה לשמה כדי שיסכימו לו מן השמים, אלא שגם בזה צריך יגיעת התורה שהרי במעשים טובים לבדם גם כן לא ישיגנה דזהו הכלל לא יגעתי ומצאתי אל תאמין, ועליו נאמר – "לקחת", שהרי הוא כמו מקח התלוי בדעת שניהם, כלומר בקשה ויגיעה בתורה - דעת ה'לוקח', והסכמה מן השמים – דעת 'מקנה'.

ולמעלה מזה יש בחינה שלישית, מגלין לו רזי תורה. דהיינו אחר שכבר הגיע ללמוד לשמה נעשה כמעין המתגבר ומגלין לו רזי תורה גם מה שלא עמל בה, שהרי בהשגות גבוהות אלו אין שייך שיהיה האדם עמל להשיגם אחרי שאין לנו מבוא והתחלה בזה, ואינו בא אל האדם בכוח זרועו כלל כי אם במתנה מן השמים לפי יראת השמים שלו ודביקותו בבורא יתברך ויגיעתו בתורה הנגלית, וכלשון המשנה באבות (פ"ו מ"א): "ומגלין לו רזי תורה, ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק", ועליו נאמר – "מתנות באדם".

עד זקנה ושיבה אלוקים אל תעזבני

עוד מצאתי ב"חתם סופר" (ליקוטים) שכתב לבאר כי שתי השיטות בביאור "לאוקמי גירסא" אמיתיות, ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. כי הנה הנערים

מבעל "בית הלוי" זצ"ל²⁶: נאמר בתהלים (סח, יט): "עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם", ומבואר במסכת שבת (פח, ב) שהוא נסוב על משה רבינו ע"ה, שבשעה שבא ליטול את התורה, עמדו המלאכים כנגדו לעכבו, ואמר לו הקב"ה: "אחוז בכסא כבודי והחזר להן תשובה", ואז הוציא התורה מידם כדוגמת שבייה. אכן לכאורה יש סתירה בפסוק מרישא לסיפא, כי שבית שבי משמע שנטל אותה בעל כרחם, לקחת מתנות משמע שקיבל אותה במתנה ומדעתם. ועוד מדייק ה'בית הלוי' שלשון 'לקחת' משמע שהיה כעניין מקח וממכר, ו'מתנות' משמע מתנה גמורה שהנותן מעניק מדעתו ומרצונו.

ביאר בעל "בית הלוי": חלק הפלפול שבתורה נקרא שלל, כמוצא שלל רב, והביאור בזה, כי גם אם אין האדם ראוי להשיג אותו, כל שיתאמץ ויטייגע בכל כוחו ישיגנו כמו שאמרו יגעתי ולא מצאתי אל תאמין, כי הקב"ה אינו משנה עבורו את הטבע ואינו מסיר ממנו הכוח הטבעי שיש לו להתפלפל, ועליו נאמר – "שבית שבי", כי עיקר הזכיה הוא מצד התופס כאילו נוטל את חלקו בתורה בעל כורחו של נותן התורה. ולכן תראה לפעמים אנשים שאין יראת ה' בקרבם, המפלפלים בתורה כתלמידי חכמים מופלגים, כי כוח הפלפול בא מן הטבע, ואין אנשים אלו מופקעים ממנו.

לעומת כן, לאוקמי גירסא, דהיינו

²⁶ בית הלוי עה"ת פרשת יתרו, ראה עוד שם לחלק שלישי בתורה והוא סודות התורה שניתנה לזוכה להם במתנה גמורה כלומר שתלוי רק בדעת וברצון הנותן ולא בהשתדלות המקבל, מה שאין כן חלק הנגלה ואפילו לזכור ולכוון לאמיתה של תורה תלוי בדעת שניהם ודומה קצת למקח כמבואר בפנים.

לאדם בדרך משל לחזר באופן טבעי אחר אתרוג ולולב כשרים ומהודרים, מצוות הפסח, אין בהם שום מהלך בדרך הטבע, כי פרטיהם ודקדוקיהם רבים מאוד ותמיד יכולים להיווצר מכשולים שאין איש שם עליהם את לבו.

ומטעם זה **אנו זקוקים להחזיק בעת אפיית המצות ובעת ביעור החמץ מן הבית בשני החלקים גם יחד, מצד אחד לעמול ולהתייגע עבורם בכל כוחנו ומאודנו ולהוסיף בהם חומרות והידורים בלי סוף, ומצד שני להזייל דמעות כמים ולהתחנן בפני בוראנו שיהיה בעזרנו – יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו.**

לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה

ואולם תפילה זו שאנו מדברים עליה, צריכה שתבוא מתוך שבירות הלב, מתוך הכנעה וענווה ומתוך הרגשה עמוקה שכל מה שעשינו והשתדלנו אין בהם מאומה אלמלא הקב"ה מסייע בידינו. כי כן אנו רואים במסכת עירובין (יג, ב) לענין קביעות ההלכה בדיני התורה: "אמר רבי אבא אמר שמואל שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו. יצאה בת קול ואמרה: אלו ואלו דברי אלוקים חיים הן, והלכה כבית הלל. וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלוקים חיים מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן, מפני שנחזין ועלובין היו, ושונין דבריהן ודברי בית שמאי".

הא לך שהענווה היא תנאי לכך שישגי הלומד את התורה להלכה, וכן איתא שם (נד, א): "מאי דכתיב וממדבר מתנה – אם משיג

בדרך כלל יש להם זיכרון חזק מטבעם, כי הם עדיין פנויים מדאגות וטרדות וכל דבר חידוש שהם שומעים מעורר את לבם באופן חזק מאוד והוא נקלט במוחם לנצח. מאידך, כמעט ולא תמצא בהם שיכונו לאמיתה של תורה, כי עדיין לא נתיישר שכלם לדעת ולהבין מה לקרב ומה לרחק. לעומתם הזקנים, אם כי זיכרוןם נחלש באופן טבעי, שכלם נתיישר מרוב ימים עד שהם נוטים לכוון בלימודם לאמיתה של תורה.

והנה זקנים כנערים, כל שיש להם גם זה וגם זה, דהיינו שגם זיכרוןם אינו בוגד בהם וגם מכוונים לאמיתה של תורה, אין זה אלא מפני שזכו לסייעתא דשמיא מיוחדת, כי אין זה מדרך הטבע כלל. וזהו הפירוש "לאוקמי גירסא סייעתא דשמיא" – מי שיש לו את שני החלקים הכלולים ב"לאוקמי גירסא", הרי זה מפני שיש לו סייעתא דשמיא. וכזה מבאר החתם סופר בקשת דוד המלך ע"ה (תהלים עא, יח): "וגם עד זקנה ושיבה אלוקים אל תעזבני, עד אגיד זרועך לדור, לכל יבוא גבורתך", שגם בבואו לגיל הזקנה, לא יבגוד בו זכרונו ויהיה זה וזה בידו, גם הזיכרון וגם הכוונה אל האמת.

מצוות הפסח זקוקות לסייעתא

דשמיא

והנה לאחר שלמדנו שהרוצה להשיג את חלקי התורה האמתיים, זקוק בהכרח לסייעתא דשמיא, כי אין השגתם מדרך הטבע, נבין שכן הוא ממש לענין כשרות בכלל ולענין חג הפסח המיוסד על הכשרות – בפרט. כי לעומת שאר מצוות השנה שיש להם מהלך לפי הטבע, שהרי מה קשה לו

השפע בדרכו אליו.

ומאחר שבמצוות הפסח אנו משקיעים הרבה מאוד מן הכוחות ומן הכישרונות כדי לקיימן בהידור רב ובתכלית השלימות, וכל המרבה הרי זה משובח (וכמו-כן בחינוך הילדים כידוע), לפיכך עלינו להשקיע בהן שבעתיים בקניית ענווה אמתית, ולהטמיע בלבנו הידיעה שכלי עזרתו יתברך לא יועילו לנו כל מאמצינו והשתדלותנו, כישורנו והשכלתנו. וכשנעשה כן ונתפלל מתוך תחושת ענווה אמתית, נמשיך עלינו השפע ונזכה לסייעתא דשמיא לקיים את כל מצוות החג בהידורן ומתוך שמחה והרחבת הלב, אמן כן יהי רצון.

אדם עצמו קמךָר זה, שהכל דשין בו, תלמודו מתקיים בידו, ואם לאו, אין תלמודו מתקיים בידו". וכפי שהוא תנאי להשגת התורה, כן הוא תנאי להצליח במצוות הפסח, מאחר שאין הצלחתם באה ללא סייעתא דשמיא מיוחדת כאמור.

מצוות הפסח זקוקות למשנה זהירות

וזאת יש לזכור שהמעכב הגדול ביותר שיש לו לאדם לקבל את השפע המזומן לו, הוא הרגשת כוחי ועוצם ידי, ולכן כמה שיצטרך האדם להשקיע יותר מכישרונותיו ומכוחותיו הטבעיים לשם השגת ההצלחה, כן יוקשה לו להיכנע ולהסיר מלבו את ההרגשה שכוחו ועוצם ידו עשה לו את החיל הזה, ואז יהיה יותר מסוכן שלא יתעכב

נתינת קמחא דפסחא מהותה וגדרה²⁷

השו"ע שואלין בהלכות הפסח וכו', ולכאורה אין להם שייכות זה לזה? ומיד תענה לו גם התשובה, שלא די להיות 'נאה דורש', אלא צריך גם להיות 'נאה מקיים'...

כשהחסיד הגיע לליסקא הציג בפני הצדיק את השאלה והתשובה כפי שהורה לו הרה"ק מנדבורנא. לאחר מכן, כשיצא הרה"ק מליסקא לשאוב מים שלנו למצות מצוה, ראה אשה עניה בוכה. שאל אותה על מה היא בוכה. ענתה האשה שאין לה מצות לחג, כי עד עכשיו, כשמאפיות המצות עדיין היו פתוחות, לא היה לה קמח ליתן להם בשביל המצות, ועכשיו שככבר השיגה קמח למצות, כבר נסגרו המאפיות. הבין הצדיק שלכך נתכוון הרה"ק מנדבורנא בשלחו אליו על-ידי החסיד להודיע לו שצריך להיות גם 'נאה מקיים', מיד פקד על חסידיו ללכת יחדיו אל מאפיית המצות ולא זוו משם עד שאפו מצות לאשה הענייה כדי צורכה וצורך בני ביתה.

ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם

לנגוף

עוד ישוב נאה לבאר את השייכות בין שתי ההלכות, מצאתי בספה"ק **"שובע שמחות"**²⁸ (דרוש לשבת הגדול): הנה על-

בני ישראל יוצאים ביד רמ"א

בשולחן ערוך הלכות פסח (סי' תכט ס"א) כתב: "שואלין בהלכות פסח קודם לפסח שלושים יום". וכתב עליו הרמ"א: "ומנהג לקנות חיטים לחלקן לעניים לצורך פסח, וכל מי שדר בעיר י"ב חודש צריך ליתן לזה".

ידוע מה ששאל הרה"ק **רבי מאיר מפרמישלאן** זיע"א דלכאורה אין שייכות בין המנהג לקנות קמחא דפסחא למה שכתב השו"ע שואלין בהלכות הפסח וכו'? והשיב כי השו"ע דיבר כמו למדן ועל כן אמר שקודם הפסח צריך לעסוק בהלכות היו"ט, והרמ"א דיבר כמו חסיד **שקודם הפסח צריך לפעול למעשה, לדאוג לעניים שיהיו להם צרכי הפסח.**

נאה דורש ונאה מקיים

בדומה לזה היה מעשה עם הרה"ק **רבי צבי הירש מליסקא** זיע"א, וכך היה מעשה: הרה"ק **רבי מרדכי מנדבורנא** זיע"א התגורר בקערעסטיר, ויום אחד שמע על חסיד אחד מדיירי עירו שמתכוון לנסוע לצדיק מליסקא. אמר לו: כשתגיע אליו, תציג בפניו שאלה זו בשמי, מדוע כתב הרמ"א דין נתינת קמחא דפסחא על דברי

²⁷ שיעור משנת תשע"ז

²⁸ להגה"ק רבי מנחם מענדיל לעזער מטארנא דצ"ל, מגדולי תלמידי הרה"ק רבי מנחם מענדיל מרימנוב והיה

לעשירים שיהיו מוכנים לתת....

חובה על בני העיר

ונהג מקור דין הרמ"א הוא בירושלמי מסכת בבא בתרא (פ"א ה"ד), כי הנה בבבלי שם דנה הברייתא מי נקרא בן עיר לענין חיובו להשתתף בצרכי בני העיר, וזה לשונה: שלושים יום (אם כבר דר שלושים יום בעיר) – לתמחוי (אוכל מוכן שמחלקים מידי יום ביומו לעניי העיר), שלושה חדשים – לקופה (למעות שמחלקים לעניי העיר), ששה - לכסות, תשעה - לקבורה, שנים עשר - לפסי העיר (לחיזוק חומות העיר), והוסיף שם בירושלמי: אמר ר' יוסי בי ר' בון לחיטי הפסח בין לישא בין ליתן. כלומר, גם חיטים למצות הפסח תלויים בשנים עשר חודש, בין לקבל חיטים ובין ליתן חיטים.

ומבואר מן הירושלמי, שנתינת מעות לקמחא דפסחא היא חובה המוטלת על בני העיר בלבד, והוא דוגמת החובה לשלם מיסים וארנונה, וכמו כן קבלת קמחא דפסחא היא זכות הניתנת לעניי העיר בלבד. והנחשבים בכלל בני העיר לענין זה, הם רק אלו הדרים בה לכל הפחות י"ב חודש.

מנהג או חובה?

ונהג רבים מן האחרונים כתבו לתמוה מדוע נקט הרמ"א בלשונו "ומנהג לקנות חיטים לחלקן לעניים לצורך פסח וכו'", והרי לדברי הירושלמי הוא חוב גמור על כל

ידי נתינת קמחא דפסחא נחשב לנו כאילו אנו מקיימים מצות קרבן פסח בזמן הזה, שהרי אחת מן התכליות של קרבן פסח היא להרחיק את המשחית מבתי ישראל כמו שנאמר (בא יב, כג) "ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגוף", והרי גם קיום מצות צדקה על-ידי נתינת קמחא דפסחא לגבאי הצדקה מרחיקה את המשחית מבתי ישראל, וכדאייתא במסכת בבא בתרא (דף י'): "איזוהי צדקה שמצילה ממותה משונה? נותנה ואינו יודע למי נותנה, נוטלה [הענין] ואינו יודע ממי נוטלה". ומבואר שם בגמרא, שהדרך לקיים זאת, היא על-ידי שהוא נותנה לארנקי של צדקה, כי אז גם הוא אינו יודע למי יגיעו מעותיו וגם העני אינו יודע מי נתן לו.

וזו היא השייכות בין שתי ההלכות: השו"ע כתב שיש לדרוש בהלכות הפסח שלושים יום קודם הפסח, כדי שיהיה במקום קרבן פסח, וכפי שאמרו חז"ל "כל העוסק בהלכות חטאת כאילו הקריב חטאת". ועל כך העיר הרמ"א שכמו-כן אפשר לקיים מצות קרבן פסח בימינו על-ידי נתינת מעות חיטין לגבאי הצדקה שיחלקום לעניים.

זקוקים לחצי השני

מסופר על הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זיע"א שאמר פעם לאחר דרשתו בשבת הגדול: בדרשתי פעלתי מחצה, החצי כבר נמצא, כבר ישנם עניים המוכנים ליטול קמחא דפסחא. כעת אנו זקוקים לחצי השני,

ש"ץ בהיכל קדשו בימים נוראים, הסתופף גם בצל קדשם של ה'חווה מלובלין' והמגיד הק' מקאזניץ ז"ע. שימש ברבנות סטריזוב ובסוף ימיו חזר לטארנא ושם הרבין תורה וחסידות לתלמידיו, נפטר בצעירותו בעת מגיפה שמסר נפשו לכפר על בני ישראל, והמגיפה נעצרה.

נישואין שאם אין לו לעני כדי צרכו להשיא את בתו, מחויבים בני העיר או נוהגים בני העיר ליתן לו על הוצאות הנישואין.

וכן הוכיח ה"מקור חיים" ממה שהביא המגן אברהם בשם הסמ"ק שהאידנא נוהגים ליתן קמחא דפסחא גם לעני הדר בעיר רק שלושים יום, ולכאורה היה יכול להביא ראייה לכך מדברי הרמ"א עצמו שכתב כן ביורה דעה לענין שאר צדקות, ומדלא כתב כן מוכח שאין חיוב זה כחיוב נתינת שאר צדקות. וכן מוכח ממה שתמחוי וקופה שיעורים שלושים יום וג' חדשים, ורק קמחא דפסחא שיעורו י"ב חדשים. ועל כרחין שהוא מס' חדש שאין לו שייכות לשאר צדקות.

אכן ראיתי בספר 'משנת יעב"ץ'²⁹ (וכן הוא בעוד מספרי האחרונים), שכתב **שמצות נתינת קמחא דפסחא לעניים הוא מצד מצות שמחת החג**, וזאת על-פי מה שכתב הרמב"ם (הלכות יו"ט פ"ו ה"ח): כשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האומללים, אבל מי שנועל דלתות חצירו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש, אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו, ועל אלו נאמר (הושע ט, ד) זבחיהם כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו כי לחמם לנפשם, ושמחה כזו קלון היא להם שנאמר (מלאכי ב, ג) וזריתי פרש על פניכם פרש

בני העיר, חוב שאי אדם יכול להשתמט ממנו.

ובספר "בית דוד" (או"ח סי' קלו) כתב ליישב שהבבלי חולק על הירושלמי מדלא הביא דין זה ליתן מעות חטים לעניי העיר, והלכה כבבלי, ולכן לא הביא הרמ"א דין זה בלשון חובה אלא בלשון מנהג.

אולם ה"משנה ברורה" ב"שער הציון" תירץ באופן אחר, וזה לשונו: ולעניות דעתי אפשר לומר, דמן הדין היה יוצאים במצות צדקה אם היו נותנין להעניים מעות שיקחו בעצמם חטים או קמח למצה, להכי קאמר דמנהג לחלק חטים שיהיה מקרב הנייתא.

עוד ראיתי בספר "חוקת הפסח" שכתב ליישב לשון הרמ"א בדרך צחות, שכיון שראה הרמ"א שהעולם מקילין בנתינת קמחא דפסחא, כתב שהוא מנהג, שכן הוא דרכם של בני אדם להחמיר על המנהג יותר מעל המצוה, כי על המצוה יצרו של אדם תוקפו שלא לקיימה, מה שאין כן על המנהג.

תנאי בקיום מצות שמחה ביו"ט

והנה האחרונים הוכיחו שחיוב נתינת קמחא דפסחא אינו מצד מצות צדקה, כי אם היה חיובו מצד מצות צדקה ומפני שהוא מחסורו של עני, מדוע כתבו הרמ"א בהלכות פסח, והרי לא מצאנו שיטת הרמ"א לכתוב באבן העזר הלכות

²⁹ להגאון רבי יעקב בצלאל ז'ולטי זצ"ל מירושלים עיה"ק תובכ"א.

חגיגים.

שיהיה מותר גם ליתן מנדרי צדקה וצ"ע.

נפקא מינה להלכה

מה יפו פעמיך בנעלים

וחידשו האחרונים לפי-זה שגם מי שאין לו מזומנים אצלו בשעה שגבאי הצדקה באים להתרימו לצורך קמחא דפסחא, מחויב הוא ללוות מעות עבור כך, כי הגם שאינו מחויב ללוות מעות כדי ליתן צדקה, מחויב הוא ללוות מעות כדי לקיים שמחת החג, שהרי כן אמר הקב"ה: לוו עלי ואני פורע (ביצה טו, א).

עוד כתבו הפוסקים שלפי מה שנתבאר שהחיוב ליתן קמחא דפסחא הוא מצד קיום שמחת החג, אם כן צריך ליתן לעניים בהרחבה גדולה, הגם שמצד מצות צדקה לא היה צריך ליתן להם כל-כך, כי כדי שתשמח נפשו על-ידי שהוא משמח את האחרים, צריך הוא ליתן להם בהרחבה גדולה.

ועוד כתבו האחרונים שלפי-זה אי-אפשר ליתן קמחא דפסחא על-ידי פרעון חוב של צדקה שנדר קודם לכן, כי כל דבר שבחובה אין מביאים אלא מן החולין. ואכן כך כתב להדיא ב"שערי תשובה" (סק"ג), וכתב שרק אם נדר צדקה תוך שלושים יום קודם הפסח, יכול הוא לקנות מהן חיטים לעניים, כי תוך שלושים יום קודם הפסח אומדנא הוא שלכך נתכוון.

ומכאן לימוד זכות לאלו המחלקים עבור קמחא דפסחא כל מיני צרכים, ואפילו נעלים וכדומה, כי העיקר הוא שיהיה להם כל צרכיהם ויהיו שמחים בחג.

אכן ראיתי למרן רבי שלמה זלמן אויערבך צ"ל שהתיר ליתן קמחא דפסחא ממעשר כספים, ונימק דעתו במה שאין גובים היום סך קצוב מבני העיר כל אחד לפי יכולתו, שמזה מוכח שהיום אינו מס גמור כפי שהיה בדורות העבר³⁰, ולכן מותר ליתן אותו ממעשר כספים. ולשיטתו אפשר

וראיתי בענין זה רעיון נאה שאמר הגרי"ש אלישיב זצ"ל בשיעוריו ונדפס בהערותיו על מסכת חגיגה (ג, א) בזה הלשון: בגמרא איתא: "דרש רבא: מאי דכתיב מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב - כמה נאין רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל, בת נדיב - בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב", ולכאורה צריך ביאור מאי שייכות הא דיפו פעמיך בנעלים, דהיינו דנאין רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל, להא דבת נדיב דהיינו אברהם אבינו. וכד הוינא טליא שמעתי בזה דבר דרוש וכדומה שהיה זה מפי רבי ישעיה חשין

³⁰ מסופר שפעם התלונן עשיר אחד בפני הגאון רבי יהושע יצחק שפירא המפורסם בשם רבי אייזל חריף זצ"ל אבד"ק סלאנים על ששמו אותו פי עשרה מממונו, וטען שאינו עשיר כל-כך כפי סבבורים בני אדם. אמר לו הגאון: שמע נא יקירי! הלא אין אנו יכולים לשום את העשיר לפי ממונו, כי אין נוכל לידע כמה ממון יש לו לעשיר, והרי הוא מחביא אותם בקרקע! אין לנו ברירה אלא לשום אותו לפי חמירותו, כפי הנראה שמו גם אותך לפי חמירותך וזה מה שיצא...

ועל כן התחילו לחלק להם קמח מוכן ומאז נקרא בשם "קמחא דפסחא".

והלום ראיתי בספר "יסוד יוסף"³² (פרק פ"ו) שמדבר במעלה נתינת דבר הראוי לאכילה על פני דבר שעדיין צריך לטרוח עבורו, והביא את דברי הגמרא במסכת תענית (דף כג, א): אבא חלקיה בר בריה דחוני המעגל הוה, וכי מצטריך עלמא למיטרא הוה משדרי רבנן לגביה ובעי רחמי, ואתי מיטרא. זימנא חדא איצטריך עלמא למיטרא, שדור רבנן זוגא דרבנן לגביה למבעי רחמי דניתי מיטרא. אזול לביתיה ולא אשכחוהו, אזול בדברא ואשכחוהו דהוה קא רפיק (הלכו לשדה ומצאוהו שם כשהוא עודר את הקרקע). יהבו ליה שלמא... אמר לה לדביתהו (לאשתו): ידענא דרבנן משום מיטרא קא אתו, ניסק לאיגרא (נעלה לגג) וניבעי רחמי, אפשר דמרצי הקדוש ברוך הוא וייתי מיטרא, ולא נחזיק טיבותא לנפשין (ולא נחזיק טובה לעצמנו בפרהסיא, שיאמרו כולם שמחמת תפילתנו ירד המטר). סקו לאיגרא, קם איהו בחדא זויתא ואיהי בחדא זויתא, קדים סלוק ענני מהך זויתא דדביתהו (הקדימו ועלו ענני הגשם מאותה זוית שעמדה בה אשתו של אבא חלקיה). כי נחית... אמרו ליה... ומאי טעמא קדים סלוק ענני מהך זויתא דהוות קיימא דביתהו דמר, לעננא דידיה? אמר להו: משום דאיתתא

זצ"ל³¹, דכיון דכולם עלו לרגל עניים כעשירים מכל קצוות ארץ, ועלו ברגליהם והיו צריכים מנעלים לרגליהם, אם כן כמו שאנו רואים שעושים חסד עם העניים לזון אותם ולפרנסם כמפעל קמחא דפסחא שכתב הרמ"א בריש הלכות פסח, הכי נמי בזמנא יתבטא החסד גם בחלוקת מנעלים לנצרכים שיוכלו לעלות ברגל, ואם כן החסד נתבטא בנעלים, ושפיר קאמר מה יפו פעמך בנעלים, שהוא ביטא את העליה לרגל בחסד שעושים במנעלים, בת נדיב בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב, ושפיר תליא מילתייהו אהדרי דאברהם מדת חסד טבועה בו.

מחיטי דפסחא לקמחא דפסחא

הנה אנו רואים שבתחילה נקרא מפעל זה "חיטי דפסחא", אך כיום הוא נקרא בארצנו הקדושה "קמחא דפסחא", ובארצות הגולה הוא נקרא "מעות חיטים". וטעם הדבר כי בתחילה היו נותנים לעניים חיטים ולא מעות, כדי שתהיה הנאתם קרובה ולא יצטרכו לטרוח בקניית חיטים. וכפי שכתב ב"חק יעקב", בזמנא די היה להם בחיטים כי היה לכל אחד ריחיים בביתו והיה יכול לטחון את החיטים בעצמו. ואולם בדורות המאוחרים, כשעברו לטחון חיטים בטחנות הקמח, לו היו נותנים חיטים לעניים, לא היו מרוויחים מזה כלום, כי היו צריכים לצאת לחפש מי שיעשה מהם קמח,

³¹ מנקיי הדעת שבירושלים מעדת הפרושים, קיבל תורה מפי גאוני ירושלים של מעלה והיה מקורב אצל המהרי"ל דיסקין זצ"ל, שימש את הגה"ק רבי צבי מיכל שפירא זצ"ל. הרביץ תורה ויראה בישיבת 'עץ חיים' בעיה"ק תובכ"א.

³² ספר מוסר בענין תיקון היסוד מיוסד על קבלת האר"י הק' ז"ל, להגה"ק רבי יוסף יוסקא זצ"ל שימש ברבנות הקהילות החשובות מינסק ודובנא. רבו של בעל קב הישר.

דְּעֻבָּהּ.

(פירושו: בשנה שעברה נתן להם הקדוש ברוך הוא תבואה די ספוקם. ואם בני אדם לא הפרישו מעשרות, ולא נתנו ממנו לאכול לעניים ליתומים ולא למנות, כשבאה שנה זו, הוא דן לכל העולם על התבואה ההיא שהיתה בשנה שעברה).

וסיים בעל "יסוד יוסף": על כן יתבונן האדם היטב בכל חודש ניסן אם יצא ידי חובתו היטב במצות צדקה נגד ההשפעה שקיבל מאתו יתברך הוא בשנה העברה...

ועוד הביא שם מדברי הזוהר הקדוש (פרשת בשלח): אָמַר רַבִּי חֵיִיא, תְּוֹהֵנָא עַל הַאי קְרָא דְּכְתִיב, כִּי שׁוֹמֵעַ אֶל אֲבִיוֹנִים ה' (תהילים סט, לד). וְכִי אֶל אֲבִיוֹנִים שׁוֹמֵעַ וְלֹא לְאֶחָדָא. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּגִין דְּאֵינוֹן קְרִיבִין יְתִיר לְמִלְכָּא, דְּכְתִיב, לֹב נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּה אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה (שם נא, יט). וְלִית לָךְ בְּעֵלְמָא, דְּאֵיהּוּ תְּבִיר לְבָא כְּמִסְכְּנָא. תּוּ אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, תָּא חַזִּי, כֹּל אֵינוֹן בְּנֵי עֲלְמָא, אֲתַחֲזִיין קָמִי קב"ה, בְּגוּפָא וְנַפְשָׁא, וּמִסְכְּנָא לֹא אֲתַחֲזִי אֶלָּא בְּנַפְשָׁא בְּלַחֲדוּדֵי, וְקב"ה קְרִיב לְנַפְשָׁא יְתִיר מִגּוּפָא.

(פירושו: אמר רבי חייא תמיהני על מקרא הזה, שכתוב, כי שומע אל אביונים ה'. וכי אל אביונים שומע ולא לאחר?! אמר רבי שמעון משום שהם קרובים יותר אל המלך, שכתוב לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה. ואין לך בעולם, שהוא לב שבור, כמו אביון. עוד אמר רבי שמעון, בוא וראה, כל בני העולם נראים לפני הקדוש ברוך הוא בגוף ונפש, ועני אינו נראה לפני הקדוש ברוך הוא אלא בנפש לבד, כי גופו שבור, והקב"ה

שכיחא בביתא, ויהבא ריפתא לעניי ומקרבא הנייתה, ואנא יהיבנא זוזא, ולא מקרבא הנייתה).

ואכן מסיבה זו נהגו בימינו שאפילו קמח אין מחלקים, כי מה יעשה העני עם קמח כאשר כיום אין אופים בבתים כי אם במאפיות המצות, ולכן נותנים מצות מוכנות, וכן נותנים תפוח אדמה ופירות וירקות בשר ויין וכן הלאה, והעיקר שתהיה קרובה הנאתו של עני.

בפסח נידונין על התבואה

עלינו לזכור שמצוה יקרה זו מונחת על כל אחד מאתנו, ובל נסמוך על כל אותם ארגונים שונים שמחלקים, כי עדיין ישנם די והותר משפחות שזקוקים לסיוע כדי שיוכל לשמור בפסח. זכורני איך שהגה"צ רבי יחזקאל ראטה שליט"א היה מכתת את רגליו בין המניינים עד לפני כמה שנים לאסוף עבור קמחא דפסחא, וכן היה האדמו"ר רבי אהרן מסאטמאר שליט"א מקבץ בעצמו עבור קמחא דפסחא בטרם נטל את שרביט ההנהגה. ואף אם אין כולנו מכתתים רגלינו לשם כך, מכל מקום עלינו ליתן עכ"פ ולזכור שמדובר במצוה ממצוות החג.

עוד הביא בספר "יסוד יוסף" לשון הזוהר הקדוש (זוה"ח פרשת בראשית): בְּפִסַּח נְדוּנִין עַל הַתְּבוּאָה, מֵאֵי קָא מְשַׁמַּע לָךְ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, עַל תְּבוּאָה מְשֵׁ. דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק, בְּשָׁנָה שְׁעֻבְרָה נִתֵּן לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תְּבוּאָה סִיפּוּקָא דְּעֵלְמָא. לֹא מְעַשְׂרִין לֵיהּ בְּנֵי נֶשָׂא, וְלֹא יְהִי לְמִיכַל מְנִיָּה לְמִסְכְּנֵי וּלְיִתְמֵי וּלְאַרְמְלֵתֵי, כִּד אֲתֵי שְׁתָּא דָּא דְּאֵין לְכֹל עֲלְמָא עַל הַהוּא תְּבוּאָה דְּהִנָּה בְּשְׁתָּא

קרוב לנפש יותר מלגוף).

עושים יחוד בין המשפיע למקבל, ודבר זה ממחר את הגאולה.

ולכן המשמח את העני והעני מברכו, ברכתו עושה פירות בשמים והנותן מתברך בשפע גדול פי כמה וכמה ממה שנתן.

האצלת אור הגאולה

ויש להדגיש שקירוב הגאולה פירושה בעיקר בנפשו של הנותן, כי הנותן צדקה, מביא על עצמו את אור הגאולה... בפסח אנו רוצים לזכות לסדר המאיר באור החירות שהוא אור הגאולה, דהיינו לזכות להרגיש בלב שהשתחררנו ממצרי היצר, והעצה לכך היא כאמור נתינת קמחא דפסחא לעניים, כי זו היא המאצילה את אור הגאולה על האדם.

עוד מבואר בספרים³³ שמטעם זה קבעו זאת כחובה רק בפסח ולא בסוכות, משום שהצדקה מקרבת את הגאולה (כ"י, א), וביאור הדבר, כי על-ידי נתינת צדקה

³³ ראה יערות דבש ח"א דרוש טו.

מדור הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי מרדכי מנעשכיו זיע"א

נסתלק לגנוי מרומים ביום ח' בניסן ה'תק"ם

אמר שאם היה דורו של הרה"ק מנעשכיו זוכה, היה מתגלה בפניהם כמלך המשיח. כשהודיעו לשר-שלום שדברי תורתו של הצדיק נקבצו ועלו על מזבח הדפוס ונקרא הספר בשם "רשפי אש", התבטא ואמר – "טאקע פונקען פייער" [אכן רשפי אש]!

שם בספר "רשפי אש" הובא שהיה צאצא מצד אמו של רבינו דון יצחק אברבנאל ז"ל אשר היה מיוחס לדוד המלך ע"ה כמו שכותב בהקדמות ספריו. ובספר "פי צדיק" להרה"ק רבי שמחה ישכר בער מצעשינוב זיע"א הביא מאביו הגה"ק ה'דברי יחזקאל' משינאווא זיע"א כפי ששמע מאביו הגה"ק מצאנו זיע"א ששלושה אנשים בלבד ידעו מתי יבוא הגואל: יעקב אבינו, דניאל והרה"ק מנעשכיו.

הממונה על מפתחות בית המקדש

כן מסופר שפעם שלח ה'שר-שלום' להרה"ק רבי יצחק מנעשכיו זיע"א דרישת שלום מאביו הרה"ק רבי מרדכי זיע"א, והיה הדבר לפלא בעיני הבן מאחר שאביו כבר לא היה אז בעולם. כשהביע את תמיהתו בפני השר-שלום, סיפר לו השר-שלום דברים כהווייתן: עסקתי במשנה מסכת מידות, והתקשיתי בהבנת דברי התוספות י"ט שם. יגעתי וטרחתי זמן רב להבין את דבריו ולא

מרדכי בן גיטל בלתי לה' לבדו

הרה"ק ה'חווה' מלובלין זיע"א סיפר ששמע כרוז בשמים הקורא – "מרדכי בן גיטל בלתי לה' לבדו, אך אינו יודע מי הוא". ביקש מן השמים שיודיעוהו איה מקום כבודו של צדיק זה, והודיעו לו שהוא בנעשכיו. שם פניו לנעשכיו והנה יצאו כל בני העיר לקבל את פני קדשו, ובתוכם גם המרא דאתרא, הצדיק המבוקש, אשר השכיל להסתיר את עצמו כדי שלא תיוודע גדולתו לחווה מלובלין. כאשר ביקר לאחר מכן החווה אצל הצדיק ושאלו לשמו, נודע לו שהוא הצדיק שהכריזו עליו מן השמים, והביע בפניו את פליאתו על שהצליח להסתיר את עצמו מפניו.

הצדיק מנעשכיו היה תלמידו של הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זיע"א אשר הביאו אל המגיד הקדוש ממעזריטש זיע"א, והיה רבו של הרה"ק בעל 'מאור ושמשי' זיע"א. בספר "מאור ושמשי" ישנם דברי תורה רבים שהביא בשם "אור ישראל וקדושו" "הרב הקדוש האלוקי" אב"ד דק"ק נשחזי נבג"מ. כן היה רבו של הרה"ק מראפשיץ זיע"א.

רשפיו רשפי אש

הרה"ק ה'שר שלום' מבעלזא זיע"א

נתנו לי רשות במשך שלוש שנים לשנות סדרי בראשית כדי להראות כי יש אלוקים בארץ ולחזק את האמונה בלבות ישראל, ועתה ניטלה ממני רשות זו.

הסיבה העיקרית לנסיעה אל הצדיק

והאמת שכן אמר הרה"ק מנעשכזי שלתכלית זו נוסעים אל הצדיק, לנטוע את האמונה בלב, וכך הביא בספר הקדוש "מאור ושמש" (פרשת כי תבא) משמו, וזה לשונו: שמעתי מהרב הקדוש האב"ד דק"ק נשחיו זצוק"ל שאמר, שענין נסיעת אנשים אל הצדיקי הדורות הם על כמה פנים, מהם מי שנוסע ללמוד שיוכל להתפלל בדחילו ורחימו כראוי, ומהם מי שנוסע עבור לימוד תורה לשמה, ומהם מי שנוסע ללמוד ממנו מדריגות. ואולם כל זה אינו הכיוון העיקרי, והנסיעה העיקרית היא, לבקש את ה', לידע ולהודע ממצייאות אלוקותו יתברך, ודבר זה אין לו שיעור וערך כלל, וכל אשר יוסיף להודע מהשגת מציאותו יתברך - יוסיף לידע שעדיין לא השיג כלל, ולזה יוסיף כל יום לבקש את ה' יותר ויותר.

אמונה היא המשכה

עוד הביא משמו (רמזי יום א' של סוכות) בזה הלשון: ושמעתי מהרב הקדוש האב"ד דק"ק נשחיו זצוק"ל, שעל ידי האמונה יוכל האדם להחיות מתים ולהפוך כסף לזהב, ולשנות כל דרכי הטבע. וגם מי שיש לו אמונה האמיתית - אינו מתיירא משום דבר, ולא יזיקנו שום דבר. ואמונה הוא לשון אמון, כמו (משלי ח, ל) נֶאֱהָיָה אֶצְלוֹ אֲמוֹן שהוא לשון המשכה, שעל ידי האמונה האדם ממשך עליו נועם אור

עלה בידי. לפתע ראיתי עומד כנגדי איש אחד עם אזור במתניו ועל האזור תלויים מפתחות שונים. האיש תפס בי והובילני אל בית המקדש. הוא פתח באחד המפתחות את דלתות בית המקדש והראה לי את כל מידותיו של בית המקדש לפי שיטת התוספות יו"ט. בטרם נפרד ממני האיש, אמר לי: שמי מרדכי בן גיטל, מלפנים בנעשכזי, מסור נא דרישת שלום לבני. ועוד אמר לי כי הסיבה שבא לעורני היא מפני שהוא נתמנה להחזיק במפתחו של בית המקדש כדי שאם יתייגע מאן דהו בהבנת מידותיו, אבוא אליו לפתוח לו את דלתות את בית המקדש כדי שיוכל לראות את מידותיו. אחר-כך כשחזרתי ללמוד את דברי התוספות יו"ט, הבנתי את כל דבריו לאשורן.

בחצר בעלזא כשרצו לסיים באיזה דבר טוב, היו אומרים: "דער נעשכזער איז גיוועהן א גוטער איד און מייערן צימעס איז א גוטער מאכל" (הצדיק מנעשכזי הוא יהודי טוב, וצימעס הוא מאכל טוב).

למען רבות מופתי

בתחילת דרכו, מאז שקיבל את שרביט ההנהגה לאחר הסתלקות רבו מזלאטשוב זיע"א ובמשך שלוש שנים, היה הצדיק מנעשכזי עושה מופתים גדולים אשר הרעישו פני תבל. צא וראה מי הוא המעיד עליו, הלא הוא הגרי"ז מבריסק זצ"ל שאמר: "אל תוציאו לעז על מופתיו של הצדיק מנעשכזי, כי אבי מורי, הגר"ח זצ"ל, היה מספר את מופתיו..."

אולם לאחר שלוש שנים הפסיק הצדיק מעשיית המופתים, ואמר: מן השמים

בוח הרב בתלמיד

אלוקותו יתברך³⁴.

ישלח דברו וירפאם

בספר "דברי בינה"³⁵ (פרשת כי תבא)

כתב: מספרים בשם הרה"ק מנעשכיו ז"ל זי"ע שאמר שבכלי שנתן לו רבו הרה"ק הרבי ר' מיכל [מזלאטשוב] ז"ל זי"ע יש לו כוח לעשות ניסים ונפלאות, על-ידי שהוא מפרר מעט אבק מהכלי הזה ונותן לחולים לשתות. ואמר שאם רבו היה נותן לו השולחן אשר ישב עליו, היה ביכלתו להחיות מתים בזה.

ישועה בקערת מים

בנו היה אומר: על כל המופתים שהראה אבי, ואפילו על אלו שגבלו בתחיית המתים, לא התפלאתי. רק על מופת אחד עמדתי כמשתומם. וסיפר: מעשה בעגונה אחת שבאה אליו לבקש שיתיר אותה מכבליה, אך הוא דחה אותה בקש שוב ושוב. פעם אחת אמר לה: "מה תרצי ממני?" ענתה על אתר: "הלא הרבי בוודאי

בנו הרה"ק רבי יצחק מנעשכיו זי"ע"א סיפר על המופת הראשון שהראה אביו: באו להזכיר לפניו אשה אחת בשם מרים בת מליא שנשתתקה ולא יכלה להזיז אף לא אבר אחד מאבריה. שלח הצדיק את משמשו להודיע לה שתקום ותלך לבית הכנסת. וכיון ששמעה את פקודת הצדיק, מיד נעמדה על רגליה והלכה לבית הכנסת לפליאת כל מכריה. אולם עדיין לא יכלה ללכת כאחד האדם ממש, אלא נאלצה לעצור אחרי כל כמה פסיעות. אמר על כך הצדיק: "סיבת הדבר היא במה שמתחילה התעסקו בעצות וסגולות שונות, כי אלמלא כן, היתה מבריאה כליל והולכת כאחד האדם ממש". והוסיף: "ברם, מקווה אני לה' שירחם עליהם ועוד מעט קט ירפא אותה כליל", וכך הווה...

³⁴ והלא כן ידוע ומפורסם בקרב החסידים שחצי מן הישועה שפועלים אצל הצדיק בא מן האמונה. ומטעם זה אמר הרה"ק רבי דוד מזלאטיפולי זי"ע"א שהשואל את הצדיק וחוזר ושואל בשנית לאחר שכבר קיבל ממנו תשובה, מפסיד את כל התועלת. כי בהתייעצות עם הצדיק יש שני דברים המועילים לקבל עצה נכונה, הראשון הוא האמונה בה' ובמשה עבדו, והשני הוא המושכל ראשון של הצדיק שהוא מואר מדעת עליון, וכשחוזר ושואל הוא מפסיד את שני הדברים בבת אחת; הוא גם גילה דעתו שאינו מאמין וגם איבד את המושכל הראשון.

וכבר הובא פעם מה דאיתא מהרה"ק בעל ייטב לב זי"ע"א (פרשת חקת) שהענין שהולכים אל הצדיק להתפלל הוא על-פי מה ששאל בספר העקרים איך תועיל תפילה וכי אפשר לשנות רצון הבורא? ! אך באמת אין בזה שינוי רצון, אלא שמתחילה לא היה האדם מוכשר לקבל הטובה, וכשהוא מתפלל הוא יודע האמת כי הוא יתברך המושיע ובלתו אין להושיע, ועל ידי זה הוא מכין את עצמו לקבל הטובה. אמנם לכאורה זה יתכן למי שמתפלל על עצמו, אבל איך תועיל תפילת הצדיקים לעורר הרצון עבור אלו שמתפללים בעדם, ועל כרחך צריך לומר גם כן על דרך זה, שעל-ידי שהם מאמינים בה' ובצדיקים שיושעו על-ידי תפילתם, על ידי זה הם נעשים כלי מוכן לקבל הטובה. וסיים הרה"ק: ומעתה הבאים אל האדם שמחזיקים אותו לצדיק ומחכים לה' להיוושע בזכותו, לו יהיה כי אינו לפי דמיונם, על כל פנים הם מאמינים בה' כי הוא שומע תפילות.

³⁵ להרה"ק רבי יצחק יעקב מביאלא זי"ע"א בנו של הרה"ק רבי נתן דוד משידלובצא, וחתן הרה"ק רבי יהושע מאוסטרובא זי"ע.

שהגנב גנב את כל כספו שהיה סכום גדול מאוד. במוצאי שבועות נסע אל הרה"ק מקאריץ זיע"א שהיה ידוע כתופס גנבים על-ידי מידת האמת שלו. כשאך עבר את מפתן הבית, שאל אותו הרה"ק מקאריץ: "אם שמעת שגונבים, מדוע הנחת לזה לקרות?". הצדיק מנעשכז לא ענה, אך מעצם הדבר שהצדיקים נשאו ונתנו בגניבה, נפל פחד גדול על הגנב והשיב את גניבתו בשלימותה.

עקימת שפתיים הוי מעשה

לפני חיזוק נפלא במיוחד לאלו שתורתם אומנותם, כפי שהביא בספר הקדוש "מאור ושמש" מרבו זיע"א, וזה לשונו: בודאי גם עתה לא נִקְנָה תורה אלא לאוכלי מֶן (תנחומא שמות כ), רצה לומר, כי מי שרוצה לקבל עליו עול תורה - צריך להיות בעל בטחון בה' שלא לרדוף אחר פרנסה כל היום, רק ממעט בעסק ועוסק בתורה ותפילה, ובודאי קודשא בריך הוא יזמין לו פרנסתו בכל יום ויום. הגם שנאמר (דברים טו, יח) וברכתך בכל אשר תעשה (שמשמע שצריך לעשות מעשה כדי שתחול הברכה), שמעתי הפירוש מהרב הקדוש מו"ה מרדכי אב"ד דנשחזי זצוק"ל שעקימת שפתי הוי מעשה לענין מלקות (סנהדרין סה, א), בודאי מידה טובה מרובה, שעקימת שפתי בתורה הוי מעשה לענין זה שיקוים בו 'וברכתך בכל אשר תעשה', שיתברך לך הפרנסה על ידי עקימת שפתיך בתורה ובתפלה. וממילא כשהאדם עוסק בתורה

יכול להושיעני!" אמר לה: "אבל בעלך אינו נמצא!" והוסיף תוך כדי שהוא מורה באצבע על קערת מים שעמדה שם: "טוב, אולי הוא נמצא שם בקערת המים".

נעמדה האשה שניחנה באמונה פשוטה, והלכה להסתכל במים שבקערה, ומיד צווחה בבחלה: "הנה הוא בעלי! אני רואה אותו כמו עיני!" שאל אותה הרבי איך הוא נראה, והיא ענתה שהוא יושב עם כיפה על ראשו בלי הכובע העליון. ביקש ממנה הרבי שתראה לו את הכיפה. הסירה את הכיפה מעל ראש בעלה והושיטה אותה לרבי.

למעשה, היה הבעל באותה עת בעיר רחוקה, ובאותו רגע שהאשה הסירה את כיפתו, באה רוח חזקה והעיפה את כיפתו. חשב הבעל מדוע אירע לו הדבר הזה, והתחיל להרהר בתשובה, ונזכר שהשאיר את אשתו ובניו לבדם וחזר לעירו ולביתו.

אם במחתרת ימצא הגנב

פעם ישב הצדיק מנעשכז בליל שבועות בחדרו ואמר את התיקון, והנה שמע כי גנב השתחל לחדר השני מבעד לחלון ומתחיל לפתוח את ארונותיו. בתחילה התחבט הצדיק אם לצאת לתפוס את הגנב אם לא, אך עד מהרה גמלה ההחלטה בלבו שלא לצאת, הן כדי שלא להפסיק באמצע התיקון והן כדי שלא לבייש את הגנב³⁶...

כשיצא לאחר מכן מחדרו, ראה

³⁶ כשהרה"ק רבי יהודה מד'יקוב זיע"א סיפר מעשה זה, פרץ בבכי, היתכן שגיגע בן אנוש למדרגה כזו, שידע שגנב מרוקן את ביתו ולא יצא לתפוסו מחמת שיקולים כאלו.

לשמה יותר, אזי יהיה בטוח שיהיה פרנסתו יותר בריות, וכל מה שעוסק אדם בתורה ובתפילה יותר בדביקות, יהיה פרנסתו יותר מצויה בריות, כי זה עיקר עבודת האדם בעולם הזה, כמאמר המשנה (פאה פ"א מ"א) אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה וכו', ותלמוד תורה כנגד כולם. ובודאי יוכל האדם להיות בטוח בזה, שעל ידי עקימת שפתיו בתורה ובתפילה בא לו פרנסתו.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן